

Beheerplan Oude Begraafplaats

Deelplan ten behoeve van het groen op de Oude Begraafplaats

Stichting tot behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden en de gemeente Naarden

Juni 2007

Inhoudsopgave

I	AANLEIDING EN DOEL	5
§ 1	Aanleiding en achtergrond van het plan	5
§ 2	Doelen van het plan	5
§ 3	Leeswijzer	6
II	KARAKTERISTIEK VAN DE BEGRAAFPLAATS	7
§ 1	Ontstaansgeschiedenis	7
§ 2	Algemene karakteristiek	7
III	BEHEERVISIE	9
§ 1	Bouwstenen	9
§ 1.1	<i>Gemeente Naarden</i>	9
§ 1.2	<i>Stichting Tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden</i>	10
§ 1.3	<i>RACM</i>	11
§ 1.4	<i>Overige bouwstenen</i>	11
§ 2	Gezamenlijke visie	11
IV	HUIDIGE SITUATIE	14
§ 1	Paden	14
§ 2	Hagen	14
§ 3	Meubilair	14
§ 4	Blok I	15
§ 5	Blok II	15
§ 6	Blok III	15
§ 7	Blok IV	17
§ 8	Blok V	17
§ 9	Overig gebied	17
V	BEHEER	18
§ 1	Algemeen groenonderhoud	18
§ 1.1	<i>Bomen</i>	18
§ 1.2	<i>Heesters</i>	18
§ 1.3	<i>Hagen</i>	18
§ 1.4	<i>Gras</i>	18
§ 1.5	<i>Overig onderhoud</i>	19
§ 2	Onderhoud graven	19
§ 2.1	<i>Onderhoud graven door de gemeente</i>	19
§ 2.2	<i>Onderhoud graven door de Stichting</i>	19
§ 2.3	<i>Graven met waardevolle beplanting</i>	19
VI	ACHTERSTALLIG ONDERHOUD	21
§ 1	Paden	21
§ 2	Hagen	21
§ 3	Meubilair	23
§ 4	Blok I	23
§ 5	Blok II	23
§ 6	Blok III	23
§ 7	Blok IV	25
§ 8	Blok V	25

VII FINANCIEN	26
§ 1 Investeringsen	26
§ 1.1 <i>Paden</i>	26
§ 1.2 <i>Hagen</i>	26
§ 1.3 <i>Meubilair</i>	27
§ 1.4 <i>Blok I</i>	27
§ 1.5 <i>Blok II</i>	27
§ 1.6 <i>Blok III</i>	27
§ 1.7 <i>Blok IV</i>	28
§ 1.8 <i>Blok V</i>	28
§ 2 Jaarlijkse kosten groenonderhoud	28
§ 3 Overzicht uitgaven.....	29
VIIIAANBEVELINGEN EN PLANNING	30
§ 1 Aanbevelingen.....	30
§ 2 Verdere planning	30
IX BRONNEN, LITERATUUR EN AFKORTINGEN	31
§ 1 Bronnen.....	31
§ 2 Literatuur.....	31
§ 3 Afkortingn	31
X COLOFON	32
BIJLAGE 1: INVENTARISATIE	37
BIJLAGE 2: TEKENINGEN ACHTERSTALLIG ONDERHOUD	37
BIJLAGE 3: ONTWERPTEKENING GRAFBEPLANTING	47

I AANLEIDING EN DOEL

§ 1 Aanleiding en achtergrond van het plan

De gemeente Naarden is eigenaar van twee algemene begraafplaatsen. De oudste dateert uit het begin van de 19de-eeuw terwijl de jongste in het midden van de 20ste-eeuw is aangelegd. Sindsdien is op de oude algemene begraafplaats minder begraven, maar ook minder onderhoud gepleegd. Op 17 maart 2000 werd naar aanleiding van de verregaande verwaarlozing van de begraafplaats de Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden (verder te noemen de Stichting) opgericht. Het initiatief daartoe werd genomen door rechthebbenden en cultuurhistorisch geïnteresseerden uit de gemeente en daarbuiten. Door een geval van ernstig vandalisme in de zomer van 1999 aan een van de belangrijkste beeldbepalende grafmonumenten, de grafkelder van de familie Dudok van Heel, werd het oprichten van een stichting als nog dringender ervaren. Het doel van de Stichting is het behoud van de Oude Begraafplaats (verder te noemen Begraafplaats) van Naarden te ondersteunen en te stimuleren. Het streven van de Stichting is van nog groter belang geworden, nadat in december 2000 een aantal onderdelen van de Begraafplaats aangewezen zijn als rijksmonument. In 2005 is de gehele begraafplaats aangewezen als rijksmonument. Om haar doel te bereiken worden door de Stichting werkzaamheden ontplooid op de Begraafplaats, maar ook wordt in overleg met de eigenaar, de gemeente Naarden, getracht afstemming te vinden over de wijze van behoud. In een vroeg stadium is ook de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ), nu Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) betrokken bij de mogelijkheden om een beheerplan uit te werken voor de instandhouding van de Begraafplaats. Dit leidde in 2003 tot gesprekken tussen de Stichting en de gemeente om te komen tot een dergelijk plan. Tot enige vorm van samenwerking werd besloten, omdat de gemeente Naarden zelf niet beschikt over voldoende middelen om de Begraafplaats adequaat in stand te houden. Bovendien bemoeilijken een aantal juridische zaken de omgang met de Begraafplaats. Zo is de Begraafplaats in eigendom bij de gemeente Naarden, maar gelegen op het grondgebied van de gemeente Bussum. Aan de hand van een methodiek, ontwikkeld bij de toenmalige RDMZ werd gekozen om een plan op te stellen dat een samenhangende visie verwoordt, waarin alle onderdelen van de Begraafplaats aan de orde komen. Aan de hand van het plan kunnen op de deelgebieden door de deskundigen vervolgens plannen worden ontwikkeld die uiteindelijk de instandhouding van de Begraafplaats moeten waarborgen.

Voor deze methodiek is gekozen, omdat duidelijk werd dat tussen de gemeente en de Stichting niet een eensluidende, samenhangende visie aanwezig was. Door onderzoek, kennisverbreding en rapportage van deze zaken ontstaat via de opzet van het plan meer inzicht in het onderwerp en daaruit kan dan een goede visie ontstaan. Daarbij worden de uitgangspunten, zoals de beschikbare middelen van de gemeente Naarden, niet uit het oog verloren. In 2004 is de beheervisie vastgesteld door zowel het bestuur van de Stichting als de gemeente Naarden. Een van de aanbevelingen uit de beheervisie is het opstellen van een beheerplan, onderverdeeld in deelplannen waaronder één deelplan ten behoeve van de groenvoorzieningen op de begraafplaats.

§ 2 Doelen van het plan

De reeds vastgestelde beheervisie en de bijbehorende deelplannen zijn bedoeld om voor de eigenaar, voor de Stichting en voor derden een goed inzicht te krijgen in de noodzaak van behoud en beheer van de Begraafplaats. Hoewel reeds veel onderzoek heeft plaatsgevonden, is een aantal zaken nog niet nader uitgewerkt.

De na te streven doelen van dit plan zijn:

- Het voor langere tijd in stand houden van de Begraafplaats in haar geheel en het stimuleren van bepaalde ontwikkelingen teneinde de Begraafplaats een plaats in deze tijd te geven;
- Het op adequate wijze conserveren van de geschiedkundige, cultuurhistorisch, architectuurhistorische en tuinhistorische waarden van de Begraafplaats;
- Het treffen van zodanige maatregelen dat het verval van de Begraafplaats wordt vertraagd en in een door de participanten gewenste richting wordt bijgestuurd;
- Het verankeren van de Begraafplaats in de nationale, regionale en vooral de lokale gemeenschap door het ontplooiën van (nieuwe) activiteiten op de Begraafplaats en het introduceren van nieuwe functies;

- Het bieden van mogelijkheden tot kennisoverdracht door bijvoorbeeld het houden van rondleidingen, het verzorgen van publicaties, het houden van exposities en het betrekken van scholen;
- Het bieden van een gemeenschappelijk fundament waarop de participanten in de vorm van een op te stellen convenant nadere afspraken voor hun gezamenlijke inspanning kunnen baseren. Dit convenant is op 24 februari 2005 door beide partijen ondertekend.

§ 3 Leeswijzer

In dit deelplan worden de plandoelen die in de Beheervisie van 2004 op het gebied van groenvoorziening zijn genoemd verder uitgewerkt.

In hoofdstuk II wordt een korte karakteristiek van de begraafplaats gegeven en in hoofdstuk III de visies van de gemeente Naarden, de Stichting tot behoud van de oude Begraafplaats van Naarden en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, nu RACM.

Vervolgens wordt, om tot een goede besluitvorming te komen, de huidige situatie van het groen op de begraafplaats beschreven, eerst in het algemeen en daarna per blok afzonderlijk, daar ieder blok een eigen vorm en sfeer heeft. (hoofdstuk IV)

In hoofdstuk V wordt het beheer besproken dat nodig is om het gewenste beeld in stand te houden. Om dit beheer mogelijk te maken moet echter eerst achterstallig onderhoud aangepakt worden. (hoofdstuk VI)

In hoofdstuk VII komen de financiële consequenties van het herstel in de komende tijd en het onderhoud uitgebreid aan de orde.

Tenslotte hebben de samenstellers van het deelplan Groen in hoofdstuk VIII een reeks aanbevelingen geformuleerd om te gebruiken bij het ontwikkelen van de andere deelplannen en zo mogelijk in te passen in het definitieve, alles omvattende beheerplan.

Als bijlagen zijn een samenvatting van de groeninventarisatie, gedetailleerde tekeningen van het achterstallige onderhoud en een beplantingsplan van een graf toegevoegd.

Voor alle tekeningen in het rapport geldt dat deze noordgericht zijn tenzij op de tekening een noordpijl is getekend.

II KARAKTERISTIEK VAN DE BEGRAAFPLAATS

Begraafplaatsen zijn plaatsen waar al eeuwenlang afscheid wordt genomen van dierbare overledenen. De inzichten van nabestaanden en beheerders over de vormgeving van de gedenktekens waarmee de overledenen worden herdacht, zijn voortdurend aan verandering onderhevig. Die inzichten hangen samen met veranderingen in de omgang met de dood, onder andere bepaald door religieuze en medische ontwikkelingen. Cultuurhistorische ontwikkelingen van tientallen jaren, soms zelfs eeuwen, zijn terug te vinden op enkele hectaren. Begraafplaatsen dienen dan ook om verschillende redenen tot waardevolle monumenten te worden gerekend. Vaak zijn er fraai beeldhouwde gedenktekens te vinden of zijn er personen begraven die op lokaal of nationaal niveau een belangrijke rol hebben gespeeld. Bovendien hebben nogal wat begraafplaatsen een parkachtig karakter of zijn zelfs als zodanig aangelegd en zijn er bijzondere of zeldzame bomen en heesters te vinden. Al die factoren zijn op de Begraafplaats aanwezig.

De huidige situatie, ligging en afmetingen vormen de basis voor de verdere toekomst en de wijze waarop de Begraafplaats in stand wordt gehouden en zich verder ontwikkelt. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt de ontstaansgeschiedenis van de Begraafplaats uiteengezet. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de algemene karakteristiek van de Begraafplaats, vooral wat betreft een aantal kenmerkende elementen, te weten de aanleg en beplanting, de omheining en de uitbreidingen.

§ 1 Ontstaansgeschiedenis

In 1830 is de Oude Algemene Begraafplaats van Naarden, gelegen aan de Amersfoortsestraatweg in gebruik genomen. De begraafplaats was indertijd bestemd voor alle hervormde en katholieke inwoners van Naarden. Ook de joodse gemeente kreeg een gedeelte in de noordwestelijke hoek van de begraafplaats toegewezen. Hoewel de algemene begraafplaats op Bussums grondgebied ligt, is de gemeente Naarden eigenaar. Het joodse gedeelte is eigendom van en wordt beheerd door de joodse gemeente. Daar dit joodse deel lange tijd alleen over de algemene begraafplaats bereikt kan worden is door de gemeente Naarden het recht van overpad verleend van het toegangshek tot aan het joodse toegangshek. De joodse begraafplaats hoort ruimtelijk gezien helemaal bij de algemene begraafplaats, het is er als het ware mee vergroeid. De gemeente Naarden en de Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats hebben echter nauwelijks bestuurlijk contact met de joodse instanties en er is tot op heden geen overleg over het groenbeheer en -onderhoud.

In 1847 kregen de Naardense katholieke inwoners hun eigen begraafplaats op een terrein naast de Algemene Begraafplaats. De niet-katholieke inwoners van Bussum, die tot dat tijdstip in Naarden werden begraven, gingen vanaf 1873 naar hun nieuwe begraafplaats in Bussum. In 1920 ging men er toe over de meer naar achteren gelegen, de tot dat tijdstip nog braakliggende, vakken in gebruik te nemen. Volgens de toen heersende trend werden deze nieuwe vakken met taxushagen afgezet voor het creëren van zogenaamde hoven die meer beslotenheid op de begraafplaats brachten. In de dertiger jaren van de vorige eeuw werd nog een strook langs de noordwestelijke buitenrand aan het complex toegevoegd met eromheen een nieuwe beukenhaag en kreeg de begraafplaats zo tenslotte zijn definitieve vorm.

In 1944 werd de nieuwe begraafplaats aan de Valkeveenselaan geopend en vonden op de Begraafplaats daarna, op een enkele uitzondering na, alleen nog bijzettingen plaats. Door verminderd onderhoud is er veel opslag van Amerikaanse vogelkers, esdoorn, lijsterbes en eik. Dit gecombineerd met de aanwezigheid van klimop en mossen maakt dat de Begraafplaats een 'vriendelijker' impressie geeft dan bij het formeel aangelegd ontwerp beoogd werd. De aanwijzing door de Rijksdienst voor Monumentenzorg van de begraafplaats in 2005 als rijksmonument, onderstreept de waarde die de begraafplaats als historisch erfgoed heeft. (Zie voor uitgebreidere historische beschrijving de Beheervisie van 2004)

§ 2 Algemene karakteristiek

De Begraafplaats beslaat ruim 1.5 ha., is rechthoekig van vorm en wordt omgeven door hoge bomen en struiken. Het terrein wordt aan de zijde van de ingang, de oostzijde, begrensd door de

Amersfoortsestraatweg met ventweg (voormalige rijksweg A1). Aan de noordwestzijde wordt het terrein begrensd door een strook bosplantsoen waarin een fietspad is opgenomen met daarachter de Brediusweg in het zuidwesten door het terrein van de Montessorischool. Aan de zuidoostzijde loopt een zandpad, het Nicolaas Beetspad, aan de andere zijde waarvan zich de Rooms Katholieke begraafplaats van Naarden bevindt. Ondanks de directe nabijheid van een zeer druk verkeerskruispunt met verkeerslichten gaat een zekere rust uit van de 'groene-grijze' begraafplaats.

Van de ingang loopt een laan met aan beide zijden lindebomen, met een enkele larix, over de hele lengte van de begraafplaats tot het baarhuisje, dat uit het einde van de 19de eeuw stamt. Halverwege deze laan ligt links en rechts dwars op de hoofdlaan wederom een lindelaan. Deze lanen vormen met de hoofdlaan samen een kruis. Dit benadrukt het oorspronkelijke grondplan van de Begraafplaats in de vorm van een kerkvloer. De paden van de lanen, die vroeger halfverhard waren, zijn in de laatste tientallen jaren door het minimale gebruik graspaden geworden. Tussen de lindebomen hebben de laatste jaren aanvullingen van klimopranden plaatsgevonden.

Om de begraafplaats heen staat een oude beukenhaag die op verschillende plekken hiaten vertoont. Deze gaten zijn veroorzaakt door gebrek aan voeding en licht door de grote, volwassen en schaduwrijke bomen die aan de buitenkant vlakbij de begraafplaats staan. Deze bomen dragen er wel toe bij dat het gehele complex van de begraafplaats een parkachtig aanzien heeft gekregen.

Ook in de taxushagen op de tweede helft van het terrein zijn door ouderdom taxusstruiken weggefallen. De overgebleven hagen herstellen zich weer enigermate door het betere onderhoud van de laatste jaren. Op de begraafplaats zelf zijn weinig heel grote bomen, de meest opvallende is een oude kastanjeboom die ooit als herinnering bij een bepaald graf is geplant. De lagere bomen en struiken behoren meestal bij graven en worden later besproken. De laatste uitbreidingsstrook ligt buiten de oorspronkelijke beukenhaag. Daar bevindt zich alleen aan de kopse kant langs de straatweg een hogere bosschage, verder is deze strook wat beplanting in en om de graven na, vrij kaal en open. Hiermee is dit blok een duidelijke toevoeging aan het oorspronkelijke ontwerp van de begraafplaats.

De afscheiding tussen het algemene en joodse gedeelte wordt aan één zijde gevormd door een jonge meidoornhaag, waarvan de groei nog op gang moet komen. De andere zijde, pal tegenover de laatste rij graven van het algemene gedeelte, wordt afgescheiden door paaltjes waartussen een, door de joodse begraafplaats, pas geplante haag staat.

III BEHEERVISIE

In de Beheervisie Oude Begraafplaats is de relevante informatie aangaande de Begraafplaats vastgelegd. Het belangrijkste is de visie voor instandhouding en ontwikkeling van de Begraafplaats die ontwikkeld is als richtlijn voor het behoud en beheer. Deze visie dient als basis voor verdere uitwerking in onder andere dit deelplan. In dit hoofdstuk is deze visie integraal weergegeven.

§ 1 Bouwstenen

In deze paragraaf worden de uitgangspunten van de verschillende belanghebbende partijen met betrekking tot de algemene visie tot uitdrukking gebracht. De verschillende visies worden in de tweede paragraaf samengevoegd in een gezamenlijke beheersvisie.

§ 1.1 Gemeente Naarden

De gemeente Naarden vindt het van belang dat de huidige sfeer van de begraafplaats zoveel mogelijk behouden blijft. Het beheer moet zich voornamelijk richten op behoud van de huidige waarden en noodzakelijke wijzigingen gefaseerd doorvoeren. Het op ‘agressieve’ wijze restaureren en schoonmaken van de grafmonumenten vinden wij geen optie. Wij pleiten voor het veilig stellen van de grafmonumenten, hiermee bedoelen we het wegnemen van het risico van persoonlijk letsel door derden. We zijn van mening dat restauratie terughoudend aangepakt moet worden. Per geval moet gekeken worden wat de gewenste ingreep is zowel op het gebied van de grafmonumenten als op groengebied. Grafmonumenten moeten per geval beoordeeld worden op hun staat.

Ook het groenonderhoud moet erop gericht zijn het huidige karakter van de Begraafplaats te behouden. Dit kan betekenen dat het onderhoud geïntensiveerd moet worden om verder verval / achteruitgang te voorkomen. Ook kan het noodzakelijk worden om vanuit een andere invalshoek het groenonderhoud plaats te laten vinden, bijv. meer gericht op ecologie.

Om de Begraafplaats voor te toekomst te behouden is het van belang dat er meer aandacht aan wordt besteed. Er moet onderzocht worden hoe de begraafmogelijkheden kunnen worden uitgebreid zonder het karakter en de sfeer aan te tasten. Wij denken hierbij aan bijzetting van asbussen, urnengraven, een urnenmuur of asverstrooiingen. Wij realiseren ons dat het plaatsen van een urnenmuur een nieuw element zal zijn in een bestaande structuur, maar toch willen wij de mogelijkheid overwegen.

Een urnenmuur in het baarhuisje vinden wij een goede invulling van die ruimte waarbij ook meteen de gebruiksmogelijkheden van de Begraafplaats worden uitgebreid. Een aandachtspunt hierbij is wel het gebrek aan toezicht. Wij zijn een voorstander van lezingen en rondleidingen zodat de begraafplaats meer verankerd wordt in de samenleving. Een parkfunctie is eventueel ook mogelijk, maar we maken ons zorgen over allerlei toegevoegde elementen zoals bankjes, prullenbakken en afzettingen die dan moeten worden gerealiseerd. Het karakter verdwijnt naar onze mening dan omdat de stiltefunctie ook verdwijnt. Daarbij is er geen rondgang over de begraafplaats te maken, de padenstructuur is zo minimaal dat we vrezen dat er over de graven gelopen gaat worden wat natuurlijk absoluut niet de bedoeling kan zijn. Daarbij is er nog het probleem van de hondenuitlaters die dan nog meer de vrijheid voelen om dat op de Begraafplaats voort te zetten.

Uitgangspunt van de gemeente Naarden is het budget dat de raad ter beschikking heeft gesteld voor het onderhoud van de Begraafplaats. Binnen deze kaders zullen wij moeten opereren. Het spreekt voor zich dat een eventuele uitbreiding van de begraafcultuur meer inkomsten zal opleveren die dan weer aangewend kunnen worden voor het onderhoud. In de toekomst moet de Begraafplaats feitelijk kostendekkend worden. Dat is nu absoluut niet het geval. Wij zijn wel voorstander van de werkzaamheden die de Stichting wil doen, zolang het in overleg gebeurt. Er zal een meerjarig beheerplan moeten worden opgesteld voor een duidelijker verstandhouding en een betere taakverdeling tussen gemeente en stichting.

§ 1.2 Stichting Tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden

De doelstelling van de Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats is *het in redelijke staat brengen en houden van de begraafplaats, zodat de sociaal- en cultuurhistorische waarde kan worden gewaarborgd*. In de beheervisie kunnen daaruit de volgende subdoelen worden geformuleerd:

- behoud van de sfeer van de Begraafplaats
- behoud van de aanleg en de infrastructuur
- behoud van die grafmonumenten, die gezien kunnen worden als essentieel voor de sociaal- en cultuurhistorische waarde van de Begraafplaats
- behoud van die beplanting, die gezien kan worden als essentieel voor het oorspronkelijke ontwerp of voor de sfeer van de Begraafplaats
- behoud van de begraaffunctie
- toevoegen van nieuwe functies, voor zover zij een bijdrage kunnen leveren aan de bovengenoemde doelstelling, waarbij deze bijdrage financieel kan zijn (inkomsten uit rondleidingen, een urnenveld) of van betekenis voor de buurt, de gemeente, de regio of het land (rondleidingen, exposities)

Om dit alles te kunnen concretiseren zal een herstelplan voor de infrastructuur moeten worden gemaakt, evenals een herstelplan voor de grafmonumenten en een herstelplan voor de beplanting, waarin richtlijnen worden opgenomen voor de restauratie.

Vervolgens zullen, voor een goed beheer van de Begraafplaats voor alle drie onderdelen ook onderhoudsplannen moeten worden gemaakt.

Er zijn regels nodig om dit in goede banen te kunnen leiden, zoals van toepassing zijnde wetten. Ook zal de gemeentelijke verordening opnieuw moeten worden geformuleerd. Het beleid ten aanzien van groenonderhoud zal moeten worden ingepast in de richtlijnen voor het groenonderhoud van de gemeente Naarden.

Ook zal er duidelijkheid moeten komen over de te volgen regels ten aanzien van de administratie. Ten aanzien van het laatste kan een taakverdeling tussen de gemeente Naarden en de Stichting worden gemaakt:

- De Stichting zal de inventarisatie van de Begraafplaats tot het jaar 2000 op zich nemen, maar krijgt daartoe inzicht in de archieven van de gemeente Naarden.
- De gemeente Naarden voert de administratie van de Begraafplaats vanaf het jaar 2000.

Ook wat betreft de financiering zullen beiden een bijdrage leveren. Men moet echter onder ogen zien, dat het niet reëel is om ervan uit te gaan dat de begroting voor het onderhoud van deze monumentale begraafplaats sluitend kan worden gemaakt uit de inkomsten, die door de verschillende, ook nieuw te ontwikkelen functies worden verworven. De meerwaarde van de Begraafplaats als monument en de zuigende werking die daarvan uit kan gaan voor de gemeente, zullen in extra middelen op de begroting van de gemeente moeten worden vertaald. Naast de inkomsten uit bijzettingen, de uitgifte van nieuwe graven, de plaatsing van urnen en andere activiteiten zal:

- De gemeente Naarden in de jaarlijkse begroting een bedrag opnemen dat is samengesteld uit de kosten voor het onderhoud van een dergelijke begraafplaats, een bedrag dat gerelateerd is aan de Begraafplaats als alternatief historisch archief en een bedrag dat gerelateerd is aan de Begraafplaats als historisch monument, waarvan de gemeente eigenaar is;
- De Stichting een bijdrage leveren in de kosten door daadwerkelijk arbeid te verrichten, door fondsenwerving voor omschreven deelprojecten en door financiering van kleinere herstelprojecten uit eigen middelen.

Over de beheerstructuur kan het volgende worden gezegd:

De gemeente Naarden blijft eigenaar van de Begraafplaats, maar de verantwoordelijke wethouder delegeert deze verantwoordelijkheid aan een commissie, die jaarlijks het beheerplan actualiseert; jaarlijks de deelherstel- en onderhoudsplannen opstelt en toezicht houdt op de uitvoering ervan en de coördinatie heeft van de activiteiten. In deze stuurgroep wordt de helft van de zetels ingenomen door vertegenwoordigers van de gemeente en de andere helft door de Stichting aan te wijzen personen.

Het is voor de duidelijkheid naar de burgers en de belanghebbenden van de Begraafplaats essentieel dat er één loket zal zijn waar alle zaken met betrekking tot de Begraafplaats kunnen worden afgehandeld.

§ 1.3 RACM

Vanuit de RACM is enthousiast gereageerd op het initiatief van de stichting om te komen tot een adequaat beheerplan voor de begraafplaats. Uit de eerste gesprekken tussen de RACM en de stichting volgden later gesprekken met de gemeente Naarden. Op basis van de algemene visie die de RACM heeft op het behoud en het beheer van monumenten in het algemeen en begraafplaatsen in het bijzonder kan het volgende gesteld worden ten aanzien van de Begraafplaats:

- Na voltooiing van het Plan voor Instandhouding en Ontwikkeling dient in deelplannen de uitwerking geformuleerd te worden van de wijze waarop de instandhouding en ontwikkeling daadwerkelijk uitgevoerd gaat worden;
- De gemeente zou moeten accepteren dat de begraafplaats nimmer kostendekkend te maken is. Zij zou een ratio moeten vaststellen van bijvoorbeeld 100/70, wat betekent dat een investering van 100 euro ongeveer 70 euro oplevert. De overige 30 euro zit hem niet in geldelijk gewin maar in winst op cultuurhistorisch terrein. Kijk bijvoorbeeld naar de wijze waarop een wandelpark wordt gefinancierd. Dat is enkel ten algemene nutte en daar wordt ook niet van verwacht dat er inkomsten tegenover staan!
- De aangewezen en omschreven waarden van de begraafplaats dienen zorgvuldig en conform de wettelijke richtlijnen beheerd te worden waarbij de begraafplaats als eenheid benaderd dient te worden;
- De sfeer van de begraafplaats en de wijze waarop deze in de loop der tijd karakter heeft gekregen dient gehandhaafd te blijven. Grote ingrepen zijn daarbij niet nodig, wel is goed onderhoud en betere begeleiding vereist;
- De functionaliteit van de plek, dat wil zeggen een terrein bedoeld voor bijzetten van doden, dient in bijna alle gevallen als uitgangspunt van beheer en behoud te dienen. Maatregelen ten behoeve van een goede lijkbezorging moeten ingepast kunnen worden in het geheel.

§ 1.4 Overige bouwstenen

De gemeente Bussum heeft in het gehele proces dat leidde tot het opstellen van de voorliggende beheersvisie geen actieve rol gespeeld, maar werd van tijd tot tijd op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen. Zowel de gemeente Naarden als de Stichting heeft regelmatig contact met de gemeente Bussum. In het verdere proces, dat zal leiden tot een betere basis voor het behoud van de Begraafplaats, zullen deze contacten worden voortgezet. Zodra de status van rijksmonument is toegekend, zal er tevens een werkwijze moeten worden gedefinieerd voor het verkrijgen van de nodige vergunningen

§ 2 Gezamenlijke visie

Uit hetgeen in paragraaf 1 van dit hoofdstuk door de deelnemende partijen afzonderlijk is verwoord kan men zonder al te veel moeite een aantal gemeenschappelijke doelen destilleren. Het is duidelijk dat alle betrokken partijen het erover eens zijn dat de Begraafplaats alle recht heeft om voort te bestaan. Geschiedkundig is de Begraafplaats zowel cultuurhistorisch als ook architectuurhistorisch en tuinhistorisch een belangrijk monument. Het is eveneens duidelijk dat er uiterst zorgvuldig zal dienen te worden omgegaan met de schaarse middelen, die de gemeente Naarden ter beschikking heeft en dat de Stichting geen grote financiële bijdrage aan de instandhouding van de Begraafplaats zal kunnen leveren. Een belangrijk onderdeel van het totale beheerplan als ook van de verschillende deelplannen zullen de culturele uitgangspunten vormen. Deze zullen duidelijkheid moeten geven over de wijze waarop op de Begraafplaats de sfeer zal worden behouden, waarbij het onderhoud op zodanige wijze kan worden uitgevoerd dat de onderhoudskosten reëel zijn.

Dit heeft geleid tot het besluit dat de gemeente Naarden eigenaar blijft van de Begraafplaats en een convenant heeft gesloten met de Stichting, waarin een verdeling van taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van de Begraafplaats is vastgelegd. Met dit convenant en de voorliggende visie als gemeenschappelijke basis kan dan het noodzakelijke beheerplan worden geformuleerd, zodat een solide basis voorhanden is om het herstel en beheer van de Begraafplaats uit te voeren op een door alle partijen gewenste manier. Dit beheerplan wordt gevormd door een drietal deelplannen met betrekking tot de lijkbezorging, het groen en eventuele de nieuwe activiteiten.

In het deelplan met betrekking tot de lijkbezorging, waarin zowel de graven als ook de opstellen aan de orde komen, kan een aantal activiteiten omschreven worden, zoals daar zijn:

- Het opsporen van alle rechthebbenden. *Een klein deel van de rechthebbenden is bekend bij de gemeente; een ander deel wordt opgespoord als gevolg van het bord dat bij de ingang van de Begraafplaats is geplaatst. De wet schrijft een aantal maatregelen voor die genomen moeten worden om vast te stellen of voor een bepaald graf nog rechthebbenden bestaan. Pas indien daardoor is komen vast te staan dat dit niet het geval is, wordt de gemeente eigenaar van dat graf en kan deze het graf ruimen of eventueel herstellen.*
- Het opstellen van criteria waardoor kan worden vastgesteld welke graven uit geschiedkundig of cultuurhistorisch oogpunt behouden dienen te blijven. *Aan de hand van de zo ontstane lijst van te herstellen of te ruimen graven kan een herstel- en beheerplan worden opgesteld. Hiertoe zal tevens moeten worden omschreven in welke mate het herstel zal plaatsvinden. Hierbij staat voorop dat de sfeer die in 2004, op de begraafplaats heerst, behouden dient te worden. Dit is een weinig concreet criterium dat echter goed duidelijk kan worden gemaakt door de foto's zoals de illustraties elders in deze visie.*
- Het opstellen van criteria voor het onderhoud van de opstellen. *Hierbij dient naast de geschiedkundige en cultuurhistorische waarde de bruikbaarheid, bijvoorbeeld van het toegangshek, niet uit het oog te worden verloren. In 2006 heeft de restauratie plaatsgevonden van het toegangshek van de Begraafplaats en daarnaast is noodzakelijk onderhoud uitgevoerd aan het baarhuisje.*

In het deelplan met betrekking tot het groen zullen, net als het boven beschreven deelplan, herstelactiviteiten omschreven kunnen worden die gericht zijn op behoud van de sfeer. Voorbeelden hiervan zijn:

- Het verwijderen van de lariksen in de hoofdlaan.
- Het niet verwijderen van uit een graf groeiende bomen die inmiddels beeldbepalend zijn geworden.

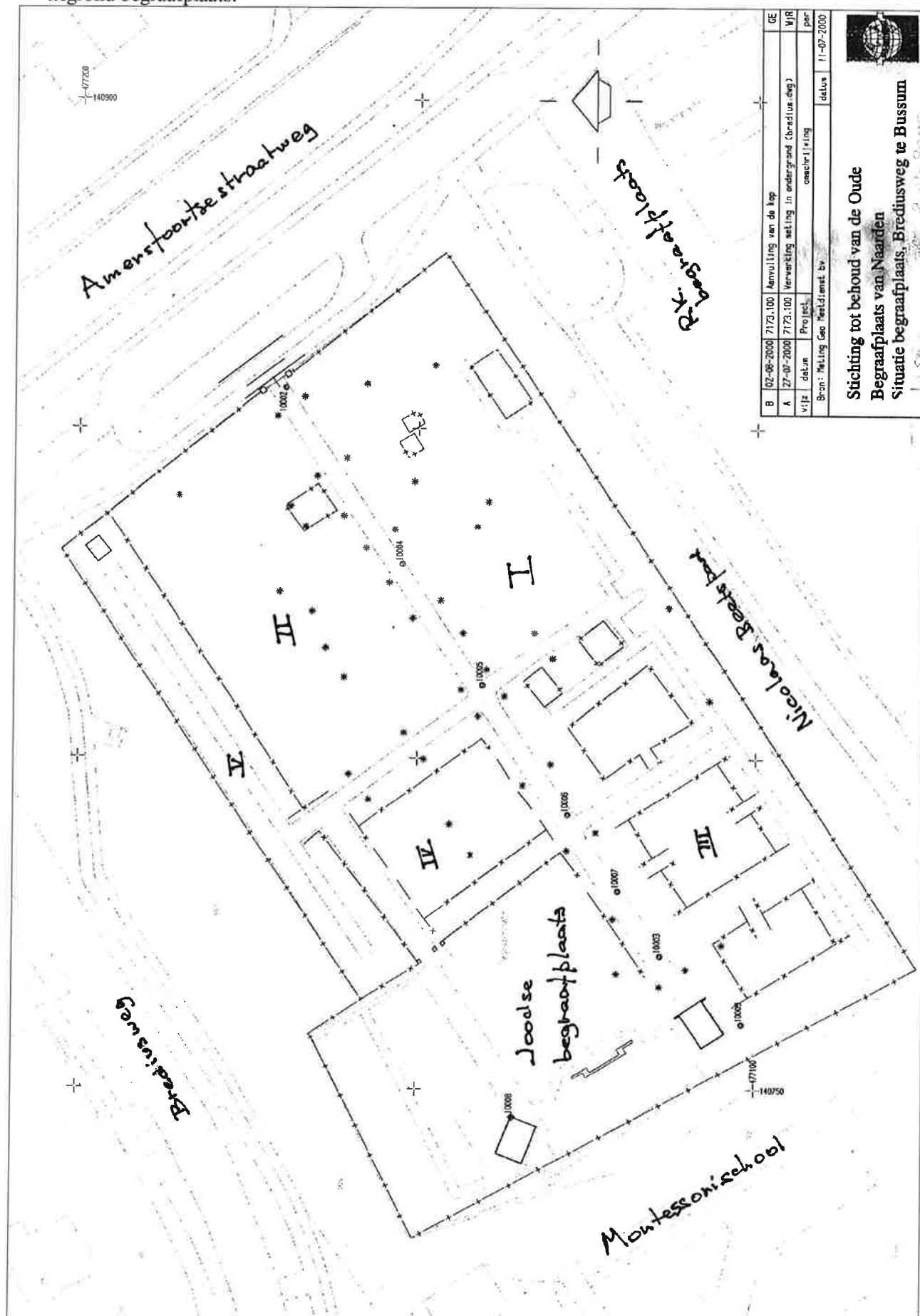
In het deelplan met betrekking tot de eventuele nieuwe activiteiten zal onderzocht moeten worden welke van de voorgestelde activiteiten haalbaar en wenselijk zijn. Hiervoor zal zowel naar de financiële haalbaarheid als ook naar de betekenis van de verschillende activiteiten voor de omgeving, waarbij een betere verankering van de Begraafplaats in de omgeving een belangrijk criterium zal kunnen vormen. Het is dan tevens van belang om te onderzoeken of de gewenste activiteiten kunnen worden ontwikkeld zonder het karakter van de begraafplaats aan te tasten.

Bij deze activiteiten kan gedacht worden aan:

- Een hogere begraafintensiteit. *Hiertoe kunnen oude graven worden geschud, indien zij geen geschiedkundige, cultuurhistorische of architectuurhistorische waarden hebben en bovendien geen rechthebbenden meer te traceren zijn.*
- De mogelijkheid tot het plaatsen van urnen. *Hiervoor wordt de voorkeur gegeven aan een urnenveld.*
- Het uitbreiden van de mogelijkheid tot asverstrooiing. *Op de graven is het reeds mogelijk om een asverstrooiing te doen. Om asverstrooiingen op de gehele Begraafplaats mogelijk te maken is het ook nodig om de APV van Bussum aan te passen*
- Thematische rondleidingen.
- Exposities.
- Vergroting van de parkfunctie van de Begraafplaats. *Hiertoe dient de Begraafplaats expliciet als groene bufferzone tussen de achterliggende villawijk en de drukke verbindingswegen (A1 en Amersfoortsestraatweg) te worden aangemerkt.*

Indien de gewenste activiteiten worden ontwikkeld kunnen ten dele nieuwe inkomsten worden gegenereerd, maar er zal nooit een kostendekkende situatie ontstaan. Men zal zich ook moeten realiseren dat de Begraafplaats een meerwaarde heeft voor de directe omgeving, de gemeente Naarden en de gemeente Bussum, maar ook tot de regio en tot het gehele land. Hieruit vloeit voort dat voor de benodigde gelden ook gekeken moet worden naar andere financieringsstromen. Het beheerplan zal voor ieder deelplan dan ook een duidelijke financiële onderbouwing moeten bevatten.

Plattegrond begraafplaats:

IV HUIDIGE SITUATIE

Sinds de oprichting van de Stichting in 2000 is de groensituatie op de begraafplaats al wat verbeterd door het plegen van enig onderhoud zowel door de zogenaamde “wiedclub” van de Stichting als door de gemeente Naarden. Vooral door het verwijderen van lage, maar ook meters hoge opslag en dood hout.

In voorjaar/zomer 2005 is het groen door de Stichting geïnventariseerd. Door de recente onderhoudsactiviteiten is de lijst van geïnventariseerde bomen en planten echter alweer enigszins verouderd. Ook het algemene ruimtelijk beeld op de begraafplaats is hierdoor deels veranderd zonder dat echter de specifieke beplantings- en ruimtelijke kenmerken van de blokken I t/m V zijn aangetast.

De begraafplaats bestaat uit vijf verschillende vakken die door lanen of hagen van elkaar zijn gescheiden. In de volgende paragrafen worden eerst de lanen, omheiningen en het meubilair beschreven en daarna de beplanting van de vijf blokken. Na de opening van de begraafplaats zijn vijf blokken in opeenvolgende perioden aangelegd en in gebruik genomen. Ze zijn door verschillende vormgeving duidelijk te dateren. (Zie plattegrond van de begraafplaats op pagina 13)

§ 1 Paden

De grote lanen op de begraafplaats zijn onverhard en deels met gras begroeid. De twee lanen in kruisvorm worden geflankeerd door linden. In de hoofdlaan staan tussen de linden drie lariksen. Onder de lindebomen bevindt zich hier en daar een strook hederas als restant van een, oorspronkelijk ononderbroken, klimoprands (zie foto op pagina 16).

De paden langs en tussen de graven zijn onverhard en voor het merendeel met gras begroeid.

De lariksen in de hoofdlaan zullen verwijderd moeten worden daar ze niet passen in de lindelaan. De rij linden op de hoofdlaan is overigens compleet, in de zijlaan moet bezien worden of daar ontbrekende linden bijgezet moeten worden. Eerst zal moeten worden nagegaan of een aantal daar liggende grote graven door nieuwe aanplant door toekomstige wortelgroei niet beschadigd zal worden. Uit visueel oogpunt is het wenselijk de klimoprands weer compleet te maken. Wel moet toegang tot de grafvelden mogelijk blijven.

§ 2 Hagen

Rondom de begraafplaats staat een oude beukenhaag. Deze haag is op een aantal plaatsen van bedenkelijke kwaliteit. Met name op plekken, waar, door omringend hoger geboomte weinig licht komt is de haag dun, doorzichtig of helemaal verdwenen. Wat dan overblijft is een metalen hek met gaas dat op verschillende plaatsen kapot is, of vergane houten paaltjes.

Alle beukenhagen moeten zo veel mogelijk compleet worden gemaakt. Waar dit door slechte groeiomstandigheden niet mogelijk is kan voor een ander soort haag/of omrastering gekozen worden.

§ 3 Meubilair

Op de begraafplaats staat in de eerste helft van de lindelaan een bank en een klein stukje verderop in de laan staat een afvalbak (bladermand). Het algemene meubilair blijft beperkt tot deze twee elementen. Verder staat er bij het graf III-A-8 een eenvoudig bankje dat door de rechthebbenden is geplaatst.

Regelmatig blijkt dat één afvalbak niet voldoende is. Door alle belangstelling van de afgelopen jaren voor de begraafplaats is duidelijk dat dit leidt tot meer bezoek en dus meer afval. Een uitbreiding van een paar afvalbakken op een logische locatie is wenselijk. Hetzelfde geldt voor de mogelijkheid om uit te rusten, het huidige bankje is te beperkt en past qua uitstraling niet bij de begraafplaats. Het bankje dat door een rechthebbende is geplaatst heeft wel de gewenste uitstraling en kan als type mogelijk gebruikt worden bij een uitbreiding van het aantal bankjes.

§ 4 Blok I

In dit blok hebben vanaf 1830 de eerste teraardebestellingen plaatsgevonden. De oudste grafstenen liggen, als voortzetting van het in de kerk begraven, aaneengesloten naast en achter elkaar. Er is daardoor voor een omringende beplanting nauwelijks ruimte. Op schijnbaar willekeurige plaatsen zijn in het verleden algemene graven geruimd en omgezet in 'voetpad' met gras, waarschijnlijk in afwachting van heruitgave. Dit geeft Blok I een rommelig aanzien. In spaarzame ruimten tussen de graven zijn stobben van afgezaagde bomen te zien. In 2001 heeft de gemeente in dit blok een paar jonge bomen van een bijzondere soort geplant. In het blok staan bij en in graven grote coniferen, heesters en kleinere (treur-) bomen in goede en slechte conditie zoals acacia, hultst, treurberk, krentenboom, prunus, den, spar, lariks, rood beukje, judasboompje en blazenboompje. Een grote, oude, maar zieke Catalpa is in 2006 gekapt. Uit de oude stomp hebben zich in de zomer van 2006 een aantal tot 2 meter hoge, nieuwe jonge loten ontwikkeld.

Het kappen van de grote, wijd vertakte Catalpa was een forse ingreep. Door aanwezigheid van een hoge conifeer in de directe omgeving is het ruimtelijk 'gat' door het wegvallen van de Catalpa meegevallen en mogelijk kan in de toekomst de jonge Catalpa de oude als decoratieve boom vervangen.

De onregelmatige ligging van de graven en de diversiteit van het groen - langzamerhand na vele jaren ontstaan - is karakteristiek voor Blok I. Als hogere bomen of struiken door ouderdom verwijderd zullen gaan worden, verdient het aanbeveling voor herplant te zorgen om het karakter van nu te handhaven. In dit blok is al veel snoeiwerk verricht, maar aan de kant van het Nicolaas Beetspad zal zullen de overhangende takken van de buiten het hek staande bomen nog verder ingekort moeten worden.

§ 5 Blok II

Vanaf ongeveer 1880 is Blok II in gebruik genomen. In rijen zijn om en om eigen en algemene graven uitgegeven en hier is tussen de graven in de rij wel enige ruimte gelaten. In de eerste helft van de 20ste eeuw zijn de algemene graven opgeheven. Daardoor zijn brede met gras begroeide paden ontstaan. Blok II is overzichtelijk en open ondanks een grote rhododendron partij, twee treurbeuken, een flink aantal coniferen, zeer oude maar doorzichtige, decoratieve treurberken en nog een paar bescheiden bomen. Het weinige opgaande groen en de brede graspaden geven dit blok een vriendelijk aanzien.

Bij vervanging van oude bomen is het raadzaam dezelfde soorten terug te plaatsen om het karakter van Blok II te behouden.

§ 6 Blok III

In de eerste helft van de 20ste eeuw is Blok 3 aangelegd in een stijl die de trend van die tijd aangeeft. Het is een ontwerp in de zogenaamde nieuwe architectonische tuinstijl. Binnen het blok liggen drie door taxushagen omgeven kamers: de hoven C, D en E. De aanleg moet zeer arbeidsintensief geweest zijn, maar in die crisisjaren waarschijnlijk toch mogelijk gemaakt als project van de toenmalige 'Werkverschaffing'. De hoven pretenderen misschien meer 'privacy' te bieden, maar het is moeilijk er de weg te vinden en de sfeer is er somberder dan in de andere blokken. Ook langs de buitenrand van de taxushagen liggen rijen eigen graven.

Hoewel al de nodige opslag is verwijderd staan er in Blok III nog verwilderde coniferen, , taxussen, loofbomen, waaronder een volwassen kastanje en een rhododendron.

Op veel plekken zijn de taxushagen in zeer slechte staat waardoor dit blok er extra verwaarloosd uitziet.

Er zal kritisch gekeken moeten worden in hoeverre de oude taxusstruiken vervangen en/of aangevuld dienen te worden, om de strakke belijning van de hagen te verbeteren. Ook regelmatig snoeien is zeer belangrijk. Daarnaast zal bezien moeten worden in welke mate de overige hoger groeiende struiken en bomen behouden kunnen blijven of verwijderd moeten worden om het juiste beeld van Blok III te bewaren dan wel te versterken.

Oude en huidige situatie klimopranden in de hoofdlaan:

Waardevolle beplanting op graf II-G-29-32:

Oude beukenhaag:

§ 7 Blok IV

Dit blok is tegelijk met blok III aangelegd, ook met taxushagen en later wat gewijzigd bij de aanleg van blok V. Het is kleinschaliger en veel eenvoudiger uitgevoerd dan blok III. De hagen zijn aan twee overliggende zijden aangebracht. Langs de beide andere zijden staan hagen met ieder twee toegangsopeningen. Binnen de omheining liggen vooral algemene graven met enige grafstenen van bescheiden afmetingen. Buiten de twee lange hagen van deze hof liggen eigen graven. De afscheiding met de naastliggende joodse begraafplaats wordt gevormd door een rij paaltjes met jonge, in 2006 geplante, meidoorn als opvolgers van een heel oude meidoornhaag.

Binnen Blok IV staan verschillende uitgegroeide zaailingen van bomen zoals eik, den, hulst, krent van verschillende kwaliteit, maar ook een rododendron en een cipres, beide in goede staat.

Een deel van de hagen vraagt om grondig herstel en slechte bomen van Blok IV moeten worden verwijderd. Afhankelijk van een mogelijke toekomstige bestemming die - met behoud van de taxushagen - aan Blok IV gegeven wordt, zal over het lot beslist kunnen worden van de overige struiken en bomen, merendeels bestaande uit opslag van geringe waarde.

§ 8 Blok V

Bij de laatste uitbreiding van 1938 is een lange smalle strook buiten de oorspronkelijke begraafplaats in gebruik genomen. Het is het meest “zakelijke” blok. In dit blok liggen aan beide zijden langs een lang, breed pad graven met als afsluiting aan de kant van de Amersfoortsestraatweg een groot familiegraf. Voor zover bekend is dit het enige graf waarvan de oorspronkelijke ontwerptekening bewaard is gebleven. Het ontwerp stamt uit 1941 en is van T. Tersteeg, zoon van de bekende tuin- en landschapsarchitect D.F. Tersteeg. Resten van de oorspronkelijke aanleg, zoals de cipressen, zijn nog aanwezig. Het gehele gebiedje rondom dit grafmonument is met verschillende verwilderde struiken vrijwel dichtgegroeid, dit in tegenstelling tot de rest van blok V. Dit blok is geheel omgeven door een oude beukenhaag. Hier en daar staat tussen de graven opgeschoten opslag, zoals esdoorn, vogelkers, lijsterbes, goudenregen, acacia, eik en beuk. Deze spontaan gegroeide struiken maken dat de lange zichtas van het blok wat wordt versmald. Het hoge geboomte langs de Brediusweg geeft een groen accent en ook een zekere beschutting aan de open en vrij kale ruimte.

Een teveel aan opslag kan verwijderd worden. Om het open karakter van Blok V te behouden zal er weinig behoefte zijn aan het bijplanten van struiken. De beukenhagen vragen herstel. De hoge bomen langs de Brediusweg zullen gesnoeid moeten worden. Door restauratie van het beschreven grafmonument aan de kop van het lange pad zal voor Blok V de tuinstijl uit de dertiger jaren geaccentueerd kunnen worden. (zie afbeelding in bijlage 3)

§ 9 Overig gebied

Tenslotte is er één deel van de begraafplaats nog niet beschreven en dat is een stuk grond gelegen achter Blok III en het baarhuisje en grenzend aan het terrein van de Montessorischool. Hier staat een voormalige dubbele beukenhaag waarvan de resterende struiken tot kleinere en grote bomen zijn uitgegroeid. De kronen van de achterste rij steken ver boven de afsluitende beukenhaag van Blok III uit. Het geheel vormt nu een beschuttende achterwand van de begraafplaats.

Oorspronkelijk is hier een bedrijfsingang van het Nicolaas Beetspad naar de begraafplaats geweest. De vraag is of dit gedeelte van de begraafplaats in de toekomst, door het toekennen van een nieuwe functie, weer deel kan uit maken van de exploitatie van de begraafplaats. Handhaving of sloop van de uitgegroeide haag zal dan afhankelijk zijn van een nieuwe bestemming.

V BEHEER

Om het gewenste beeld van de Oude Begraafplaats in stand te houden is het nodig om het daarvoor benodigde beheer vast te leggen. In hoofdlijnen is er sprake van twee typen groen: algemeen groen dat in onderhoud is bij de gemeente Naarden en het groen van de graven dat (tenzij het onderhoud is afgekocht) door de rechthebbenden beheerd wordt.

§ 1 Algemeen groenonderhoud

Het reguliere beheer kan pas daadwerkelijk worden toegepast nadat het achterstallige onderhoud is weggewerkt. Het onderhoud van het groen kan onderverdeeld worden in een viertal groentypen: bomen, heesters, hagen en gras. In onderstaande paragrafen wordt per groentype het beheer beschreven dat nodig is om het gewenste beeld in stand te houden.

§ 1.1 Bomen

De bomen dienen elke drie jaar geïnspecteerd te worden middels een VTA-inspectie (Visual Tree Assessment). Afhankelijk van het resultaat van deze inspectie wordt de frequentie van de inspectie aangepast of worden vervolgonderzoeken uitgevoerd. Gezien de leeftijd van de lindebomen kan verder onderhoud beperkt blijven tot het verwijderen van dood hout. Daarnaast moet jaarlijks het stamlot (=jonge scheuten die zich op de stam ontwikkelen) verwijderd worden. Uit de laatste inspectie die in december 2005 is uitgevoerd kwam naar voren dat de lindebomen een goede gezondheid hebben. Tijdens deze inspectie is het dode hout uit de kronen verwijderd.

Bij jonge bomen dienen de bomen regelmatig gecontroleerd te worden op de aanwezigheid van dubbele toppen of zuigers. Deze moeten zo spoedig mogelijk verwijderd worden om schade aan de bomen te beperken. Opkronen van bomen (= verwijderen van de onderste takken) is niet aan de orde tenzij de bomen aan de hoofdpaden staan of schade aan grafmonumenten veroorzaken. De opkroonhoogte die dan minimaal bereikt moet worden is 2,20 meter. Daarmee is een vrije doorgang over de paden zonder hinderlijke takken mogelijk. Voor het opkronen van bomen boven grafmonumenten geldt geen specifieke hoogte. Dit is afhankelijk van de situatie en zal in elk geval apart moeten worden vastgesteld.

Bomen die een onderdeel van de hoofdstructuur vormen hebben voorrang op andere bomen. Indien bomen elkaar hinderen bij hun ontwikkeling zal een boom die geen onderdeel van de hoofdstructuur is moeten wijken.

§ 1.2 Heesters

De heesters blijven beperkt tot de klimop op de wallen die onder de lindebomen staan. De overige heesters op de begraafplaats bevinden zich namelijk op de individuele graven. De vakken met klimop benadrukken de structuur van de lindelaan en zijn daardoor strak vormgegeven. Belangrijk is daarbij dat de strakke vorm behouden blijft en dat de vakken niet aaneengesloten raken. De grafvelden moeten namelijk vanaf de hoofdlaan bereikbaar blijven. Klimop is een plant die vrij snel kan zorgen voor een verwilderd beeld. Om dat te voorkomen moeten de vakken regelmatig onderhouden worden waarbij uitlopers worden verwijderd.

§ 1.3 Hagen

De hagen worden jaarlijks tweemaal geknipt. Bij een gezonde haag is dit voldoende om een strak beeld te houden. Wel moet tijdig voor vervangen van de hagen worden gezorgd. De hagen op de Oude Begraafplaats zijn allemaal redelijk op leeftijd waardoor de kwaliteit achter gaat. Hierdoor is het mogelijk dat er gaten vallen in de hagen. Ondanks de regelmatige snoei is het dan niet mogelijk om een strak beeld te houden. Aangezien dit wel gewenst is moeten de hagen tijdig verjongd worden om dit te voorkomen.

§ 1.4 Gras

Het gras moet regelmatig gemaaid worden, circa 5 tot 6 keer per jaar waarbij 3 tot 4 keer per jaar wordt bijgemaaid. Na het maaien worden de grasresten die op de graven terechtgekomen zijn verwijderd. De tijdstippen van maaien moeten wel afgestemd zijn op de aanwezigheid van stinseplanten, dit ter voorkoming van achteruitgang van deze planten. Door regelmatig te maaien wordt tevens voorkomen dat

opslag van boom- en/of struikvormers een kans krijgt. Het is overigens niet de bedoeling dat door het maaieregime een strak gemaaid gazon ontstaat. Dat is niet het gewenste beeld. Het gewenste beeld is een grasveld waarin ook kruidengroei is toegestaan met bijvoorbeeld in het vroege voorjaar krokussen.

§ 1.5 Overig onderhoud

Naast het onderhoud dat in voorgaande paragrafen is beschreven worden er jaarlijks een aantal handelingen uitgevoerd die niet onder een specifiek groentype vallen. Hierbij moet gedacht worden aan het legen van de afvalbakken, het verwijderen van het afval van de wiedclub en het jaarlijkse bladruimen. Momenteel bevindt zich op de begraafplaats één afvalbak, het is wenselijk om hier minimaal één afvalbak bij te plaatsen. De begraafplaats wordt tegenwoordig meer bezocht en de afvalbak zit regelmatig vol. Daarnaast is het wenselijk om een nieuw type afvalbak te plaatsen. De afvalbak(ken) moeten regelmatig geleegd worden, minimaal één keer per maand.

De wiedclub organiseert jaarlijks 2 à 3 ochtenden waarop vrijwilligers van de Stichting onkruid verwijderen, opschot weghalen en andere groenwerkzaamheden verrichten. Het afval wordt volgens afspraak net buiten de begraafplaats gelegd zodat de vrachtwagen van de gemeente bij het ophalen niet de begraafplaats op hoeft te rijden. Het streven is om dit afval binnen 1 week te verwijderen.

Elk jaar in de periode begin december tot begin januari vindt de bladactie plaats in de gemeente Naarden. De start van deze werkzaamheden is afhankelijk van de bladval. Tijdens deze periode wordt ook het blad op de Oude Begraafplaats verwijderd. Daarbij wordt al het blad verwijderd, ook het blad op de graven ongeacht of het onderhoud van de graven is afgekocht of niet.

§ 2 Onderhoud graven

Het onderhoud van de graven is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de rechthebbenden. Van een groot aantal graven is bekend dat er geen rechthebbenden meer zijn. Om te voorkomen dat de beplanting van deze graven te sterk verwaarloosd of zelfs een deel van de begraafplaats overwoekert, worden deze graven veelal door vrijwilligers van de Stichting onderhouden. Het onderhoud beperkt zich tot het verwijderen van opslag en onkruid.

§ 2.1 Onderhoud graven door de gemeente

Op de begraafplaats liggen 91 graven waarvan de rechthebbenden op enig moment hebben besloten om het onderhoud af te kopen. Deze graven worden door de gemeente Naarden onderhouden waarbij het volgende onderhoud plaatsvindt:

- 1 à 2 keer per jaar onkruidvrij maken en bladruimen van het graf;
- 1 keer per jaar snoeien van eventuele beplanting;
- 1 keer per jaar reinigen van het monument. De laatste jaren is dit niet meer uitgevoerd waardoor er onder andere sprake is van mosvorming op de stenen.

§ 2.2 Onderhoud graven door de Stichting

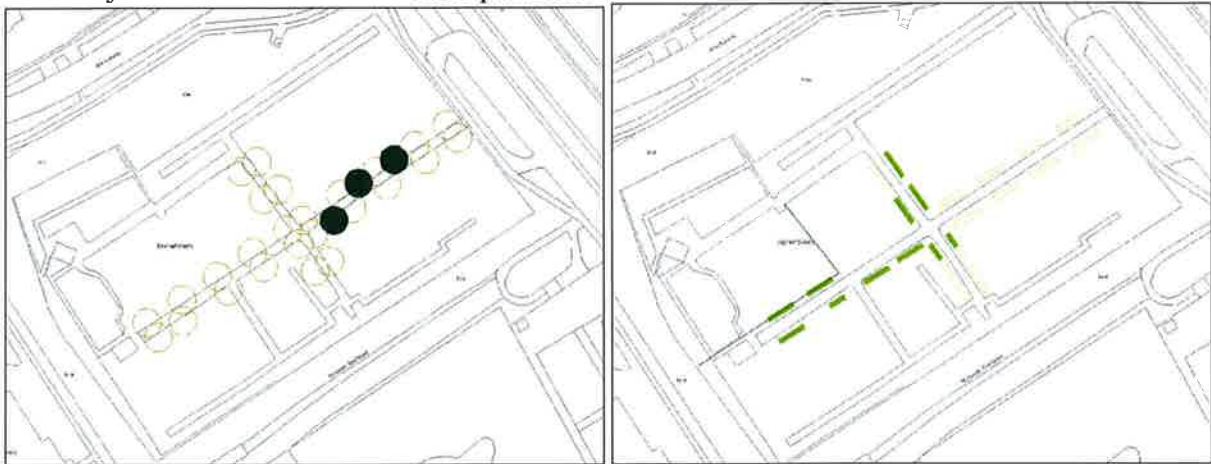
Sinds 2005 is het mogelijk dat rechthebbenden een contract sluiten met de Stichting waarbij afspraken worden vastgelegd inzake het onderhoud van de graven.

De wiedclub verzorgt tegen een vergoeding het klein onderhoud. Dit bestaat uit het verwijderen van onkruid en ongewenste begroeiing, bladruimen en het reinigen van de steen met milieuvriendelijke middelen.

§ 2.3 Graven met waardevolle beplanting

Op een aantal graven komt beplanting voor met een dusdanige invloed op het karakter van de begraafplaats dat het belangrijk is om deze beplanting langdurig in stand te houden. Het gaat dan om onder andere de volgende graven: II-G-29-32 (zie foto op pagina 16) en V-67/68. Van niet alle graven is een rechthebbende bekend.

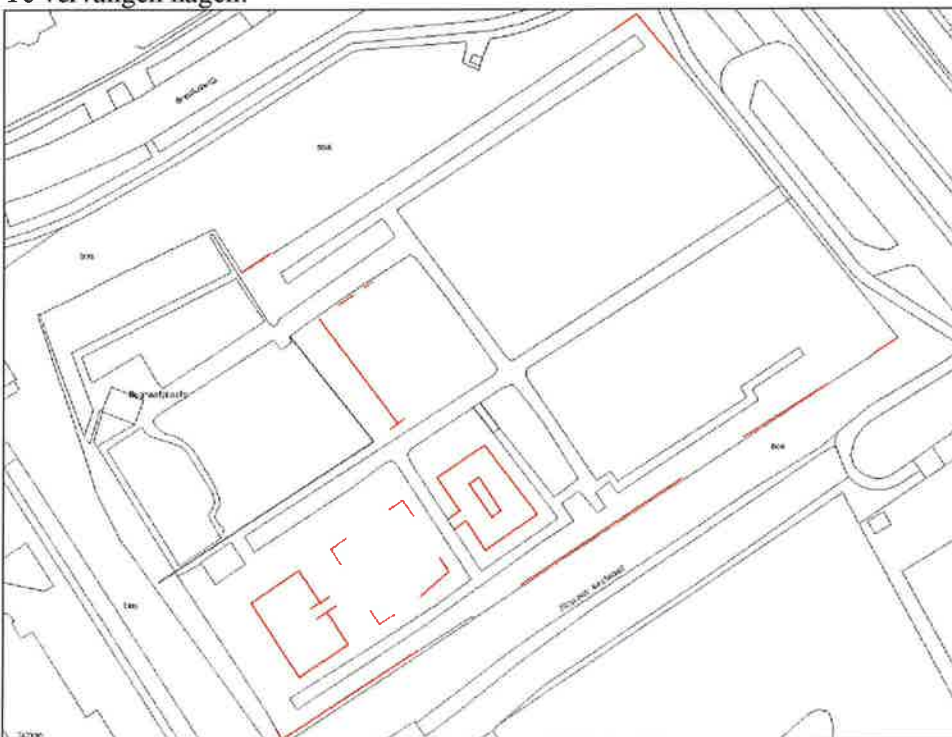
Te verwijderen Larixen en nieuwe klimopvakken:

Huidige hagen:

Te vervangen hagen:

VI ACHTERSTALLIG ONDERHOUD

In het voorgaande hoofdstuk is het beheer beschreven dat nodig is om het gewenste beeld in stand te houden. Echter gezien de huidige toestand van de beplanting zoals beschreven in hoofdstuk IV blijkt dat het gewenste beeld met het beheer niet bereikt kan worden. Er is sprake van achterstanden die eerst weggewerkt moeten worden alvorens het gewenste beeld met beheer in stand gehouden kan worden. Met name bij de hagen is sprake van achterstanden. In paragraaf 2 staan de achterstanden met betrekking tot de hagen beschreven. Daarna volgt een toelichting van het achterstallige onderhoud per blok. In bijlage 2 zijn tekeningen opgenomen waarop de werkzaamheden staan aangegeven.

§ 1 Paden

In de lindelaan staan 3 Larixen. Deze drie bomen dienen verwijderd te worden. Vervanging is niet nodig, gezien de zeer regelmatige afstanden tussen de lindes.

De beplanting onder de lindelaan bestaat uit plantvakken met klimop. Gedeeltelijk zijn deze vakken aanwezig maar op tekening is aangegeven welke vakken nog ontbreken. Deze vakken moeten aangeplant worden waarbij wel rekening wordt gehouden met voldoende mogelijkheden om toegang tot de grafvelden te verkrijgen. Hetzelfde geldt voor de klimopvakken in de zijlaan. Ook hier zijn delen aanwezig en moeten de vakken aangevuld worden.

Indien de wens bestaat om langs het pad extra banken aan te brengen dan moet met het aanbrengen van de klimopvakken rekening worden gehouden met de locaties van de nieuwe banken. Met name het tweede deel van de hoofdlaan komt in aanmerking voor een aantal banken (aan de zijde van de Joodse begraafplaats) evenals de zijlaan (aan de zijde van zowel blok I als blok II).

§ 2 Hagen

De beukenhaag rondom de begraafplaats, met name aan de zijde van het Nicolaas Beetspad verkeert op meerdere plaatsen in een slechte staat. Aan de kant van het Nicolaas Beetspad is de haag over een lengte van 83 meter verdwenen. Per saldo kan hier het beste de hele haag vervangen worden. Voor het aanbrengen van een nieuwe haag op deze locatie is de standplaats echter zeer ongunstig. Op meerdere plaatsen is er sprake van hoge of dichte grafbeplanting, volwassen bomen die het licht wegnemen (beuk en kastanje). Ook buiten het hek komt hoge beplanting voor die ervoor zorgt dat er te weinig licht bij de nieuwe aanplant kan komen. De haag heeft als functie het afschermen van de begraafplaats enerzijds om gebruikers van het Nicolaas Beetspad het zicht te ontnemen en anderzijds om rust te creëren op de begraafplaats zelf. Om in deze moeilijke omstandigheden toch voor afscherming te zorgen is het mogelijk om met klimop een dichte wand te realiseren. Er bestaan zogenaamde kant&klaar-hagen die voor een snel resultaat zorgen.

In blok V is de buitenhaag (aan de zijde van de Brediusweg) van een redelijke tot goede kwaliteit, wel is het noodzakelijk om op enkele plaatsen inboet plaats te laten vinden. (nieuwe aanplant tussen de bestaande haag). Daarnaast is in de hoek van blok V (kruising Brediusweg) over een lengte van 15 meter de haag verdwenen. Vanwege de wintergroene beplanting op het graf in deze hoek valt dit gat vanaf de begraafplaats nauwelijks op.

De dubbele haag achter blok III verkeert aan de begraafplaatszijde in een goede staat, de tweede rij is erg verwaarloosd en moet dringend gesnoeid worden.

De taxushagen komen in blok III en blok IV voor en een gedeelte van de hagen van blok IV hebben een goede kwaliteit. In blok IV moet 30,5 meter vervangen worden, vooral de haag aan de zijde van de Joodse begraafplaats verkeert in een slechte staat. In blok III moet veel meer hagen vervangen worden. De hagen rondom de kamers ('rij' C en 'rij' E) moeten volledig vervangen worden, de hagen rondom de middelste kamer ('rij' D) zijn deels nog van een redelijke kwaliteit. Hier moeten alleen de hoeken waar de taxus staat vervangen te worden. Dit kan echter niet uitgevoerd worden zonder deze vier taxussen te snoeien zodat de nieuwe haag ook een kans krijgt om te groeien.

Indien hagen worden vervangen dan verdient het aanbeveling om met zo groot mogelijk plantmateriaal te werken. Daarnaast is het raadzaam om complete rijen te vervangen.

Blok I:

Blok II:

Blok III:

§ 3 Meubilair

Het aantal afvalbakken op de begraafplaats is niet langer toereikend. Door op een paar strategische plaatsen extra afvalbakken te plaatsen wordt voorkomen dat het afval naast de afvalbak terecht komt. Dit geeft namelijk een verwaarloosde indruk. De afvalbakken moeten wel passend zijn bij het karakter van de begraafplaats. Hetzelfde geldt voor de banken, de huidige bank past niet bij de begraafplaats en zou vervangen moeten worden. Hiervoor kan gekozen worden voor een type dat al voorkomt op de begraafplaats, namelijk bij graf III-A-8. Ook voor de banken geldt dat een uitbreiding van het aantal op z'n plaats is (zie pagina 41 in bijlage 2).

§ 4 Blok I

In dit blok is nauwelijks sprake van achterstallig onderhoud. In de afgelopen jaren is hier al veel onderhoud uitgevoerd. Om het karakter van het blok te behouden stellen wij voor om de huidige beplanting te consolideren. Indien dit niet meer mogelijk is wegens ouderdom van de beplanting of vanwege gevaarstelling dan moet de betreffende boom of heester worden verwijderd zoals ook met de Catalpa is gebeurd. Met de uitvoering van herplant kan het beeld voor de toekomst bewaard blijven. De herplant wordt zoveel mogelijk in de directe omgeving van de te verwijderen boom uitgevoerd in het eerstvolgende plantseizoen na verwijdering van de boom. Wel is daarbij aandacht voor het behoud van de grafmonumenten, de herplant vindt dus niet plaats op een graf maar op een lege ruimte. De reeds verwijderde Catalpa is nog niet vervangen (in afwachting van de vaststelling van dit plan), een goede locatie voor deze herplant is de lege ruimte ter hoogte van graf I-D-30 (zie pagina 42 in bijlage 2).

§ 5 Blok II

De treurbomen bij de graven zijn oud en de vitaliteit van de bomen loopt zichtbaar terug. In 2006 is reeds een boom omgevallen. Omdat de bomen zeer beeld- en sfeerbepalend zijn worden de bomen niet actief verwijderd. Dat houdt in dat de bomen blijven staan totdat ze omvallen of een reëel gevaar voor de omgeving vormen. De bomen worden na het omvallen wel herplant in het eerstvolgende plantseizoen, zoveel mogelijk op dezelfde locatie.

Daarnaast is het belangrijk dat de treurvorm in stand blijft. Bij één boom, een beuk, in blok II is dit niet het geval en deze zal door middel van snoei weer terug gebracht moeten worden in de treurvorm. De grafbeplanting op de graven blijft beperkt tot enkele graven waarbij vooral de beplanting op het graf II-K-18 geen toegevoegde waarde heeft en erg verwaarloosd is. Deze beplanting kan verwijderd worden zodra het graf weer in eigendom bij de gemeente is. Hetzelfde geldt voor een prunus met een slechte kwaliteit bij graf II-I-7, deze boom kan na verwijdering vervangen worden en herplant worden op nagenoeg dezelfde plaats (zie pagina 43 in bijlage 2).

§ 6 Blok III

In twee van de drie kamers van blok III bevinden zich een aantal coniferen die tot de oorspronkelijke aanleg van de begraafplaats behoren. Deze coniferen moeten dringend worden gesnoeid. In de achterste kamer (rij E) is de conditie van de coniferen slecht. Deze zouden verwijderd moeten worden en vervangen door nieuwe exemplaren. Dan heeft een nieuwe haag tevens een mogelijkheid om te groeien. Verder komt er in deze kamer relatief veel opschot voor die de coniferen hinderen.

In de middelste kamer (rij D) staan vier taxussen in de hoeken van de kamer. Oorspronkelijk zijn deze coniferen in een pyramidale vorm gesnoeid. De laatste snoei is al enkele jaren geleden gebeurd waardoor de coniferen vrij zijn uitgegroeid en inmiddels de hagen eronder belemmeren in hun ontwikkeling. Zoals in paragraaf 1 beschreven moeten de hagen in de hoeken vervangen worden. Daarvoor moeten de coniferen wel eerst gesnoeid worden.

In de voorste kamer (rij C) zijn van oorsprong geen coniferen aangebracht, behoudens een blokhaag van taxus in het midden van de kamer. Om ook in deze kamer een opgaande beplanting te bereiken is het mogelijk om op de hoekpunten van de blokhaag een smalle opgaande conifeer (*Juniperus scopulorum* 'Skyrocket') te plaatsen.

Blok III:

Blok IV:

Blok V:

Het karakter van blok III wordt grotendeels bepaald door het voorkomen van de, soms sterk uitgegroeide, grafbeplantingen en zaailingen die soms al uitgegroeid zijn tot beginnende bomen. Alle zaailingen kunnen nagenoeg zonder problemen verwijderd worden zonder dat er beplanting dient terug te komen. Dit geldt zeker voor de grafbeplanting in de drie kamers (rij C, D en E), de grafbeplanting in deze kamers die boven de omringende haag uitkomt zal verwijderd moeten worden. De grafbeplanting op de overige graven kan verwijderd worden (nadat de grafrechten aan de gemeente zijn vervallen) behoudens de beplanting op de volgende graven: III-D-39, III-B-17, III-D-7. Ter voorkoming van een kaalslag en een zeer grote aantasting van het karakter van blok III kan bij een aantal graven vervangende beplanting worden aangebracht (zie pagina 44 in bijlage 2).

Op enkele plaatsen volstaat het plaatsen van bijvoorbeeld een treurboom achter het grafmonument, zoals bijvoorbeeld op de foto (pagina 24): De eik heeft een slechte kwaliteit en geen toekomstwaarde, deze kan echter prima vervangen worden door een treurboom. Op enkele andere graven kan een laagblijvende heesterbeplanting worden aangebracht. De graven die voor vervangende beplanting in aanmerking komen kunnen nu nog niet nader gedefinieerd worden. Dit is namelijk afhankelijk van eventuele rechthebbenden die zich melden. Daarnaast hangt de keuze van de graven af van de graven die in het deelplan grijs worden aangewezen als graven met een te behouden grafmonument.

§ 7 Blok IV

Het karakter wordt met name bepaald door de beplanting binnen de hagen. Deze beplanting heeft, behoudens de Rhododendron, geen bijzondere waarde en is destijds aangeplant als grafbeplanting. Enkele graven wordt duidelijk nog bezocht, deze beplanting zal behouden moeten blijven. Het gaat om de graven IV-D-4, IV-F-7, IV-F-12 en IV-F-20 (zie pagina 45 in bijlage 2). Bij een nieuwe indeling van dit blok kan de overige beplanting verdwijnen. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

§ 8 Blok V

In dit blok is nauwelijks sprake van achterstallig onderhoud. De beplanting die voorkomt is beperkt en van goede kwaliteit. In de hoek bij de Joodse begraafplaats komt een slechte krent voor die verwijderd moet worden. Door het verwijderen van deze boom en het opschot komt de conifeer beter ten z'n recht. Aan de andere zijde van de twee graven is het raadzaam om een identieke conifeer aan te planten zodat er meer evenwicht ontstaat (zie pagina 46 in bijlage 2).

De beplanting rond het graf van Van de Berg (graf V67/68) is te ver doorgeschoten. Dit is een echte blikvanger in blok V (zie bijlage 3) en dient opgeknapt te worden waarbij de beplanting in oude luister wordt hersteld. De Taxus moet weer in vorm gesnoeid worden en de twee Juniperussen moeten worden vervangen door een jonger beter gevormd exemplaar. De Spiraea wordt verwijderd, deze past niet in het beeld. Voor het graf wordt Escallonia aangeplant. Deze werkzaamheden moeten gelijktijdig worden uitgevoerd met de herstelwerkzaamheden aan de haag in deze hoek zodat het zicht van buitenaf beperkt blijft en de rust op de begraafplaats gehandhaafd.

VII FINANCIEN

In eerste paragraaf worden de benodigde werkzaamheden voor het wegwerken van achterstanden kort beschreven inclusief een raming van de kosten. Daarna volgt een overzicht van de kosten voor het reguliere groenonderhoud beschreven zoals dit plaats moet vinden nadat het achterstallige onderhoud is weggewerkt. In de laatste paragraaf staat een overzicht van de totale kosten voor het wegwerken van het achterstallig onderhoud.

§ 1 Investeringsen

Bij het beschrijven van de kosten om de achterstanden weg te werken is dezelfde indeling gebruikt als in hoofdstuk VI. De beschrijving begint bij de paden en de hagen, daarna volgt een overzicht per blok.

§ 1.1 Paden

De drie Larixen moeten verwijderd worden inclusief de stobbe. Gezien de locatie moet dit met grote zorg gebeuren en dit zal extra kosten met zich meebrengen.

Herstel van de klimopranden in de hoofdlaan. Hiervoor moet 100m² plantvak gecreëerd worden en ingeplant met Hedera helix. In de periode na aanplant moeten deze vakken extra onderhouden worden (schoffelen en watergeven).

Maatregel	aantal	eenheid	eenheidsprijs	Kosten
Verwijderen bomen (incl. stobbe en afvoer materiaal)	3	st	€ 765	€ 2.300
Aanleggen plantvak	100	m ²	€ 5	€ 500
Planten heesters	500	st	€ 3	€ 1.500
Onderhoud plantvak (per onderhoudsronde, circa 6 per jaar nodig)	100	m ²	€ 2	€ 200
Totaal				€ 4.500

§ 1.2 Hagen

In totaal moet 106 meter beukenhaag vervangen worden. Het grootste deel hiervan betreft de buitenhaag van de begraafplaats aan de zijde van het Nicolaas Beetspad. Gezien de omstandigheden op deze locatie is in hoofdstuk 7.2 voorgesteld om hier met zogenaamde “kant&klaar”hagen te werken. Dit vraagt een grote investering terwijl het resultaat niet gegarandeerd is. Het voorstel is dan ook om dit concept eerst over een lengte van 30 meter te testen. Bij een goed resultaat kan in een later stadium de rest van de te vervangen beukenhaag aan deze zijde volgen.

De overige beukenhaag kan vervangen worden door nieuwe beuken met een minimale hoogte van 2 meter. De achterste beukenhaag moet dringend gesnoeid worden.

Van de taxushagen moet 205 meter vervangen worden door nieuwe taxus met een minimale hoogte van 1,5 meter. Deze werkzaamheden moeten veelal gecombineerd worden met andere groenwerkzaamheden in de diverse blokken. Een alternatief voor het vervangen van de taxushagen is het drastische snoeien van de slechte hagen en gelijktijdig een bemesting van de grond onder de taxushagen uit te voeren. Het is mogelijk om het alternatief bij een deel van de te vervangen taxushagen uit te proberen bij de haag van blok IV. Na circa drie jaar is het dan mogelijk om een beslissing te nemen over de resterende taxushagen. In de periode na aanplant moeten de nieuwe hagen extra onderhouden worden (schoffelen en watergeven).

Maatregel	aantal	eenheid	eenheidsprijs	Kosten
Verwijderden restanten haag	311	m ¹	€ 3	€ 933
Plantvak maken	311	m ²	€ 5	€ 1.555
Planten haag (inboet van beuk)	100	st	€ 13	€ 1.300
Planten haag (Taxus)	525	st	€ 30	€ 15.750
Planten “kant&klaar”haag	25	st	€ 175	€ 4.375
Snoeien en bemesten haag	30	m ¹	€ 20	€ 600
Snoeien haag	35	m ¹	€ 29	€ 1015
Onderhoud haag (per onderhoudsronde, circa 6 keer per jaar nodig)	236	m ¹	€ 2	€ 472
Totaal				€ 26.000

Alternatief:				
Planten “kant&klaar”haag	44	st	€ 175	€ 7.700
Planten haag (beuk)	250	st	€ 13	€ 3.250
Totaal (met duurste alternatief)				€ 33.700

§ 1.3 Meubilair

Met het uitbreiden van het aantal banken en afvalbakken wordt ingespeeld op de toegenomen belangstelling voor de begraafplaats. Het bestaande meubilair moet worden verwijderd en vervangen door nieuw meubilair zodat er een eenheid ontstaat.

Maatregel	aantal	eenheid	eenheidsprijs	Kosten
Verwijderen afvalbak	1	st	€ 50	€ 50
Verwijderen bank	1	st	€ 50	€ 50
Plaatsen afvalbak	3	st	€ 500	€ 1.500
Plaatsen bank	5	st	€ 1500	€ 7.500
Totaal				€ 9.100

§ 1.4 Blok I

In blok I moet alleen de reeds gekapte Catalpa vervangen worden. Verder dient in dit blok het reguliere onderhoud uitgevoerd te worden. De kosten hiervan staan beschreven in paragraaf 8.

Maatregel	aantal	eenheid	eenheidsprijs	Kosten
Planten boom	1	st	€ 500	€ 500
Totaal				€ 500

§ 1.5 Blok II

Enkele kleine maatregelen zijn nodig om het achterstallige onderhoud in dit blok weg te werken. De maatregelen blijven beperkt tot het verwijderen van een prunus, het verwijderen van verwaarloosde grafbeplanting (beide nadat het graf vervallen is aan de gemeente) en het snoeien van een doorgeschoten treurboom en het herplanten van een treurboom ter vervanging van een omgevallen treurberk.

Maatregel	aantal	eenheid	eenheidsprijs	Kosten
Planten treurberk	1	st	€ 250	€ 250
Snoeien treurbeuk	1	st	€ 250	€ 250
Verwijderen prunus	1	st	€ 250	€ 250
Planten prunus	1	st	€ 250	€ 250
Verwijderen grafbeplanting	2	uur	€ 50	€ 100
Totaal				€ 1.100

§ 1.6 Blok III

Het meeste achterstallige onderhoud bevindt zich in blok III. Hier komt veel opschot voor, meestal op graven. Daarnaast zijn de coniferen die sterk bijdragen aan het karakter van het blok bijna allemaal van slechte kwaliteit.

Maatregel	aantal	eenheid	eenheidsprijs	Kosten
Verwijderen opschot	10	st	€ 100	€ 1.000
Verwijderen grafbeplanting	20	uur	€ 45	€ 900
Verwijderen coniferen	4	st	€ 750	€ 3.000
Snoeien Taxus	4	st	€ 500	€ 2.000
Planten conifeer	6	st	€ 350	€ 2.100
Totaal				€ 9.000

§ 1.7 Blok IV

In blok IV is geen sprake van achterstallig onderhoud behoudens de hagen die deels van een slechte kwaliteit zijn. De vervanging van de hagen is reeds beschreven in paragraaf 2. Bij een nieuwe indeling (bijvoorbeeld aanleg van urnengraven of nieuwe eigen graven) van blok IV moet rekening worden gehouden met het verwijderen van de huidige beplanting.

§ 1.8 Blok V

Het onderhoud moet vooral aan de kopse kanten van het blok plaatsvinden. Aan de kant van de Brediuskruising is het de grafbeplanting die moeten worden opgeknapt. Aan de andere zijde van het blok moet de symmetrie hersteld worden. Het verdere onderhoud blijft beperkt tot enkele graven waar opschot verwijderd moet worden nadat de grafrechten zijn vervallen aan de gemeente.

Maatregel	aantal	eenheid	eenheidsprijs	Kosten
Verwijderen opschot	2	st	€ 100	€ 200
Verwijderen grafbeplanting	3	uur	€ 40	€ 120
Snoeien coniferen	2	st	€ 500	€ 1.000
Planten grafbeplanting	30	st	€ 4	€ 120
Planten grafbeplanting (conifeer)	2	st	€ 150	€ 300
Planten conifeer	1	st	€ 360	€ 360
Totaal				€ 2.100

§ 2 Jaarlijkse kosten groenonderhoud

In hoofdstuk V is het benodigde beheer van de begraafplaats beschreven. In de onderstaande tabel staan de activiteiten ten behoeve van het groenonderhoud met de bijbehorende kosten.

Activiteit	Periode	Derden	Eigen dienst	Tijdsbesteding	Kosten
Maaien met cirkelmaaier	april-oktober		6x	100 uur	€ 4.200,00
Bijmaaien rond de graven	april-oktober		4x	75 uur	€ 3.150,00
Schoonblazen graven van grasresten	april-oktober		6x	40 uur	€ 1.680,00
Zomersnoei bomen en heesters	juni		1x	12 uur	€ 504,00
Opschot en zaailingen verwijderen	juni		1x	16 uur	€ 756,00
Knippen taxus- en beukenhagen	september	1x			€ 2.000
Knipsel opruimen en afvoeren	september		1x	20 uur	€ 840,00
Schoonblazen graven van knipresten	september		1x	10 uur	€ 420,00
Wintersnoei bomen en heesters	december		1x	32 uur	€ 1.344,00
Bladafval opruimen en afvoeren	december	1x			€ 3.000
Legen afvalbakken	januari-december		13x	13 uur	€ 546,00
Diverse werkzaamheden: opname waterstand, water aan- en afsluiten, reparaties, inspectie en toezicht	januari-december			40 uur	€ 1.680,00
Water en elektra		1x			€ 60
Totaal		€ 5.060	€ 15.120	345 uur	€ 20.180,00

§ 3 Overzicht uitgaven

In de twee voorgaande paragrafen is beschreven welke kosten nodig zijn voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en voor het jaarlijks onderhoud om het groen op het gewenste kwaliteitsniveau te houden. In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van alle uitgaven die nodig zijn voor zowel de investeringen als de jaarlijkse kosten. Een groot deel van de werkzaamheden kan met behulp van vrijwilligers van de Stichting of door inzet van subsidie en/of sponsorgelden worden uitgevoerd. Naast het feit dat de uitgaven dan waarschijnlijk lager uitvallen is het belangrijk om de planning flexibel te hanteren en aan te passen aan de behoefte en de inzet van vrijwilligers die mogelijk is.

Investerings:

Locatie	Kosten	Opmerkingen	Planning			
			2007	2008	2009	2010
Paden	€ 4.500			X		
Hagen	€ 33.700	Kan gefaseerd worden uitgevoerd		X	X	X
Meubilair	€ 9.100				X	X
Blok I	€ 500		X			
Blok II	€ 1.100			X		
Blok III	€ 9.000	Kan gefaseerd worden uitgevoerd			X	X
Blok IV	€ 0	Is afhankelijk van de nieuwe bestemming				
Blok V	€ 2.100			X		
Totaal	€ 60.000					

Jaarlijks onderhoud:

Onderhoud	Kosten	Opmerkingen	Planning							
			2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Jaarlijks groenonderhoud	€ 20.180		X	X	X	X	X	X	X	X
Onderhoud klimopvakken langs de paden	€ 1.200	6x per jaar			X	X	X			
Onderhoud nieuwe hagen	€ 2.820	6x per jaar								
VTA-inspectie bomen	€ 3.800	1x per 3 jaar		X			X			X
Totaal	€ 28.000									

VIII AANBEVELINGEN EN PLANNING

§ 1 Aanbevelingen

In de voorgaande hoofdstukken komt naar voren dat over een aantal maatregelen in dit deelplan nog geen pasklare oplossingen gegeven kunnen worden omdat deze afhankelijk zijn van de overige deelplannen en de keuzes die hierin gemaakt worden. De volgende aandachtspunten/aanbevelingen willen wij meegeven bij de ontwikkeling van de deelplannen grijs en rood.

- Consolideren van Blok I: Blok I geeft heel duidelijk de structuur van de aanleg van de begraafplaats aan. Met consolideren wordt duidelijk het behoud nagestreefd. Op de rest van de begraafplaats is voldoende ruimte om zonder al te grote aanpassingen nieuwe ontwikkelingen toe te laten waardoor de begraafplaats geen stilstaand geheel wordt.
- In de nog op te stellen verordening moet per blok (behoudens blok I) omschreven worden welke grafbeplanting is toegestaan op de nieuw uit te geven graven. Het is niet de bedoeling dat nieuwe grafbeplanting het karakter van de verschillende blokken negatief beïnvloedt. Aandachtspunten hierbij zijn:
  - In blok II kan maar beperkt grafbeplanting worden toegestaan: op de graven beplanting met een hoogte van maximaal 50cm, een treurboom achter of parallel aan de staande steen. In de laatste rij (tegen de haag aan) kan een hogere grafbeplanting worden toegestaan (maximaal haaghoogte);
  - In blok III kan meer vrijheid voor de grafbeplanting worden toegestaan zeker langs de buitenrand van de begraafplaats. Rondom de grafkamers iets meer beperkingen opleggen omdat de graven hier het karakter meer beïnvloeden. Hoge grafbeplanting is op zich geen probleem maar te veel hoge beplanting geeft het beeld van een dicht bos zoals nu met het vele opschot in dit blok;
  - De grafbeplanting die wordt toegestaan in blok IV is afhankelijk van de toekomstige bestemming van dit blok en kan nu nog niet worden beschreven.
  - In blok V kan grafbeplanting worden toegestaan met een maximale hoogte die niet boven de haag uitkomt.
- De mogelijkheid van het heffen van een verplicht onderhoudsbijdrage ten behoeve van het grafonderhoud en het algemene onderhoud van de begraafplaats moet onderzocht worden. Op deze wijze is het mogelijk om te voorkomen dat er sterk verwaarloosde beplanting op graven verschijnt. Daarnaast is het een manier om jaarlijks inkomsten te genereren. Echter het innen van verplichte onderhoudsbijdrages kost natuurlijk ook geld en dit moet opwegen tegen de inkomsten. Daarnaast moeten ook de juridische aspecten onderzocht worden.

§ 2 Verdere planning

In de verdere planning kunnen enkele grote ‘stappen’ onderscheiden worden:

1. Vaststelling deelplan groen door de gemeenteraad	2007
2. Uitvoeren deelplannen	start 2007
3. Aanpassen verordening	2009
4. Evaluatie en eventuele aanpassing van de beheervisie en bijbehorende deelplannen	2010

IX BRONNEN, LITERATUUR EN AFKORTINGEN

§ 1 Bronnen

- Archieven van de gemeente Naarden
- Complexomschrijving uit het Register beschermde monumenten RDMZ

§ 2 Literatuur

- Van Dijk, Hanneke, *De Eeuwige Tuin, beplanting op graven en begraafplaatsen*, Warnsveld 2004 (Uitgave Terra).
- Wille, Ada, *De Laatste Tuin, Informatie en inspectie bij ontwerp en beheer van begraafplaatsen*, Utrecht 2004 (Uitgave Centrum Natuursteen).
- Wirth, V. en R. Düll, *Mossen en Korstmossen*. Baarn, 1999.

§ 3 Afkortingen

APV	Algemene Plaatselijke Verordening
Begraafplaats gemeente	Oude Begraafplaats van Naarden te Bussum gemeente Naarden
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
RDMZ	Rijksdienst voor de Monumentenzorg
Stichting	Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden
VTA	Visual Tree Assessment (= visuele boominspectie)

X COLOFON

Dit plan werd geschreven door de werkgroep voor het behoud Oude Begraafplaats, waarin vertegenwoordigers van:

- Gemeente Naarden
Mevrouw E. Wagenaar, beleidsmedewerker
groen
De heer E. Gerritsen, wijkcoördinator
- Stichting tot Behoud van de Oude
Begraafplaats van Naarden
Mevrouw A.P. Kooijman-van Rossum, voorzitter
Mevrouw A. S. Berkhout-Gerus
De heer C.H.W. van Zwet

© foto's: Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden en gemeente Naarden

BIJLAGE 1: INVENTARISATIE

Inventarisatie

Voorafgaand aan het opstellen van het deelplan groen is door vrijwilligers van de Stichting een inventarisatie uitgevoerd op de begraafplaats. De inventarisatie heeft plaatsgevonden in de periode 2004 tot 2006 en daarbij zijn de vogels, kruidenvegetaties en beplantingen geïnventariseerd. Wel moet gerealiseerd worden dat met name bij grafbeplanting er sprake is van een momentopname. De uitstraling van de grafbeplanting is vaak afhankelijk van eventueel bezoek aan het graf. Uit de inventarisatie zijn geen bijzondere waarden naar voren gekomen waar rekening meegehouden moet worden. Op de begraafplaats komen alleen algemeen voorkomende soorten voor. Hieronder is een samenvatting van de groeninventarisatie en een overzicht van de kruidachtige planten opgenomen. Meer gedetailleerde informatie met betrekking tot de inventarisatie is verkrijgbaar bij de Stichting.

Locatie	Maatregel
Algemeen	Opslag weghalen buiten de graven Opslag weghalen binnen de graven (om verder verval van het grijs te stoppen) in overleg met de rechthebbenden Hederawallen in hoofd- en dwarslanen herstellen Larixen in hoofdlaan: beslissing nemen over laten staan of verwijderen Beukenhaag, die begraafplaats omzoomt op diverse plaatsen vernieuwen, dan wel vervangen door iets anders Definiëren van bomen in en tussen graven, die gezichtsbepalend zijn en derhalve niet gekapt zouden mogen worden (mede in overleg met rechthebbenden)
Blok I	Catalpa (I-C-25 tot C-28) is beeldbepalend; met onderhoud is de boom wellicht nog een aantal jaar te behouden (beoordelen met een deskundige?) Graf I-B-14: heide, roos en kardinaalsmuts Graf I-D-32: vrouwenmantel en tuintje voor steen Graf I-E-49: sedum, hosta en lelietje-van-dalen
Blok II	Gezichtsbepalende rododendron in II-G-29 tot 32 laten staan. Graf II-A-25 tot 28: 2 treurberken, hosta, hederas
Blok III	Taxushagen zijn in matige conditie met dode stukken; vervangen? Taxus in de vier hoeken van rij D belemmeren de groei van de hagen: snoeien? Graf III-A-2: maagdenpalm en lelietje-van-dalen Graf III-A-8: bakstenen rand gevuld met pachysandra Graf III-D-70: verzorgd/bezocht. Rondom buxus, bodembedekkers en treurberk
Blok IV	Taxushaag waar nodig vervangen/vernieuwen Rododendron (IV-D-3) is gezichtsbepalend; laten staan Graf IV-F-20: verzorgd/bezocht graf met buxus en een gebroken hartje Graf IV-F-12: buxusrand, skimmia en mahonia Graf IV-F-7: buxusrand, skimmia en 2 coniferen Graf IV-D-4: 2 mahonia, buxusrand, vingerhoudkruid en sedum. Bezocht?
Blok V	Omdat blok V er door weinig beplanting wat saai uitziet, wordt aangeraden om ter hoogte van de graven 75 en 92 enkele heesters te planten. Graf V-76: enkele pas geplante coniferen en andere heesters.

Samenvatting inventarisatie groen, augustus 2005

Inventarisatie kruidachtige planten

Inventarisatie in de periode 2004-2005 door mevrouw L. van der Meijden en de heer H. Schut, leden van de K.N.N.V. afdeling 't Gooi. (met -X- indien verwilderd op graven)

Kruidachtige planten

Latijnse naam	Nederlandse naam
<i>Achillea millifolium</i>	Gewoon duizendblad
<i>Aegopodium podagraria</i>	Zevenblad
<i>Ajuga reptans</i>	Kruipend zenegroen (X)
<i>Allaria etiolates</i>	Look zonder look
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Fluitekruid
<i>Aquilegia vulgaris</i>	Akelei
<i>Arabidopsis thaliana</i>	Zandraket
<i>Arenaria serpyllifolia</i>	Gewone zandmuur
<i>Campanula rapunculoides</i>	Akkerklokje
<i>Cardamine hirsuta</i>	Kleine veldkers
<i>Cerastium vulgare</i>	Gewone hoornbloem
<i>Cerastium claviculatum</i>	Rankende helmblom
<i>Claytonia parvifolia</i>	Witte winterpostelein
<i>Convallaria majalis</i>	Lelietje van dalen
<i>Conyza canadensis</i>	Canadese fijnstraal
<i>Crassula tillaea</i>	Mosbloempje
<i>Digitalis purpurea</i>	Gewoon vingerhoedskruid (X)
<i>Dryopteris dilatata</i>	Brede stekelvaren
<i>Epilobium montanum</i>	Bergbastaardwederik
<i>Equisetum arvense</i>	Fam. Paardestaart (X)
<i>Erophila verna</i>	Vroegeling
<i>Euphorbia cyparissias</i>	Cipreswolfsmelk (X)
<i>Geum urbanum</i>	Geel nagelkruid (X)
<i>Geranium molle</i>	Zachte ooievaarsbek
<i>Geranium robertianum</i>	Robertskruid
<i>Hedera helix</i>	Klimop
<i>Hieracium pilosella</i>	Muizenoor
<i>Hieracium aurantiacum</i>	Oranje havikskruid
<i>Hypericum perforatum</i>	Sint-Janskruid
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggekruid(X)
<i>Impatiens parviflora</i>	Klein springzaad
<i>Jasione montana</i>	Zandblauwtje (X)
<i>Lamium album</i>	Witte dovenetel
<i>Lamium maculatum</i>	Gestreepte dovenetel
<i>Lapsana communis</i>	Akkerkool
<i>Leontodon autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet (X)
<i>Lysimachia nummularia</i>	Penningkruid
<i>Luzula campestris</i>	Gewone veldbies
<i>Mycelis muralis</i>	Muursla (X)
<i>Moeringia trinervia</i>	Drienerfmuur
<i>Myosotis arvensis</i>	Akkervergeet-mij-nietje
<i>Ornithogalum umbellatum</i>	Gewone vogelmelk
<i>Ornithopus perpusillus</i>	Klein vogelpootje
<i>Papaver dubium</i>	Bleke klaproos
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree

<i>Plantago major</i>	Grote weegbree
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Ranunculus repens</i>	Kruipende boterbloem
<i>Ranunculus bulbosus</i>	Knolboterbloem
<i>Rubus fruticosus</i>	Braam
<i>Rumex acetosella</i>	Schapezuring
<i>Rumex acetosa</i>	Veldzuring
<i>Sedum acre</i>	Muurpeper (X)
<i>Sedum album</i>	Wit vetkruid (X)
<i>Stellaria media</i>	Vogelmuur
<i>Taraxacum officinale</i>	Paardebloem
<i>Teesdalia nudicaulis</i>	Klein tasjeskruid
<i>Trifolium dubium</i>	Kleine klaver
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver (X)
<i>Trifolium repens</i>	Witte klaver
<i>Urtica dioica</i>	Grote brandnetel
<i>Veronica arvensis</i>	Veldereprijs
<i>Veronica officinalis</i>	Mannetjesereprijs
<i>Veronica persica</i>	Grote ereprijs
<i>Veronica hederifolia</i>	Klimopereprijs
<i>Vinca minor</i>	Kleine maagdenpalm
<i>Vicia nigra</i>	Smalle wikke

Grassen

Latijnse naam	Nederlandse naam
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gewoon reukgras
<i>Agrostis capillaris</i>	Gewoon struisgras
<i>Agrostis gigantea</i>	Hoog struisgras
<i>Agrostis stolonifera</i>	Fioringras
<i>Agrostis vinealis</i>	Zandstruisgras
<i>Alopecurus caryophylla</i>	Zilverhaver
<i>Alopecurus praecox</i>	Vroege haver
<i>Deschampsia flexuosa</i>	Bochtige smelev
<i>Festuca pratensis</i>	Beemdlangbloem
<i>Poa annua</i>	Straatgras
<i>Poa nemoralis</i>	Schaduwgras

Bolgewassen

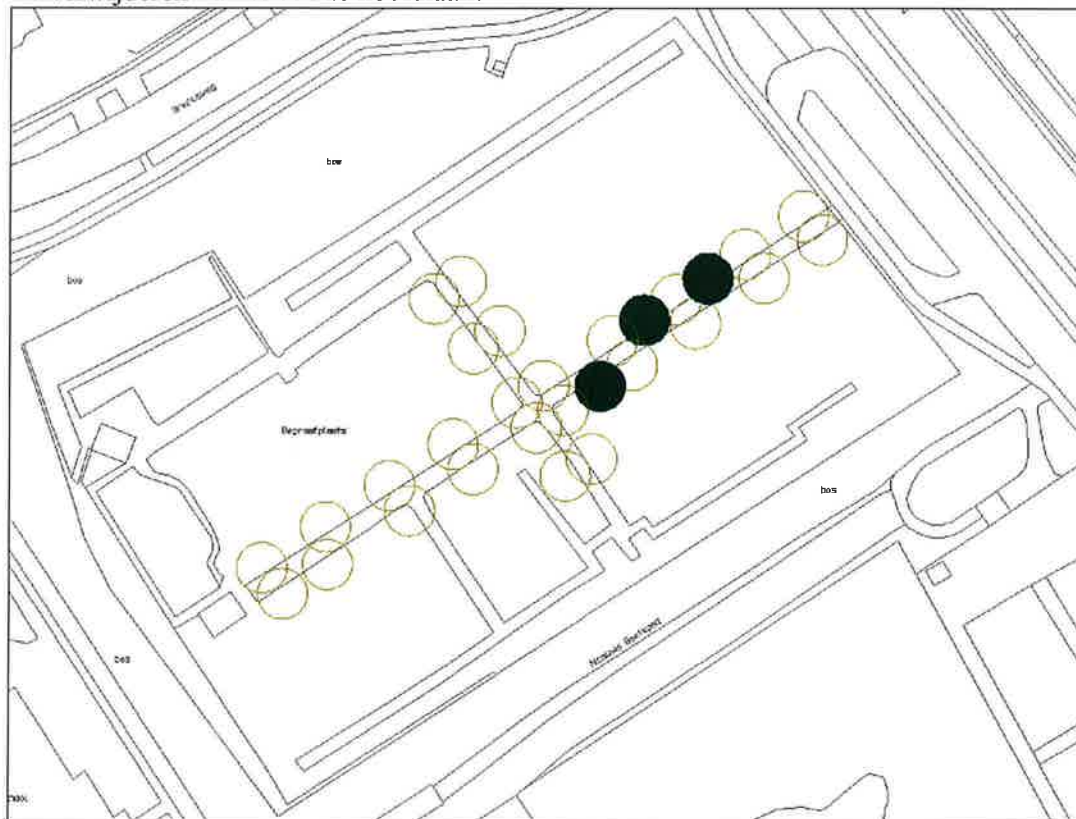
Latijnse naam	Nederlandse naam
<i>Crocus tommasinianus</i>	Boerenkrokus
<i>Galanthus nivalis</i>	Sneeuwklokje (X)
<i>Muscari botryoides</i>	Blauwe druifjes
<i>Scilla siehei</i>	Grote sneeuwroem
<i>Scilla siberica</i>	Oosterse sterhyacint

BIJLAGE 2: TEKENINGEN ACHTERSTALLIG ONDERHOUD

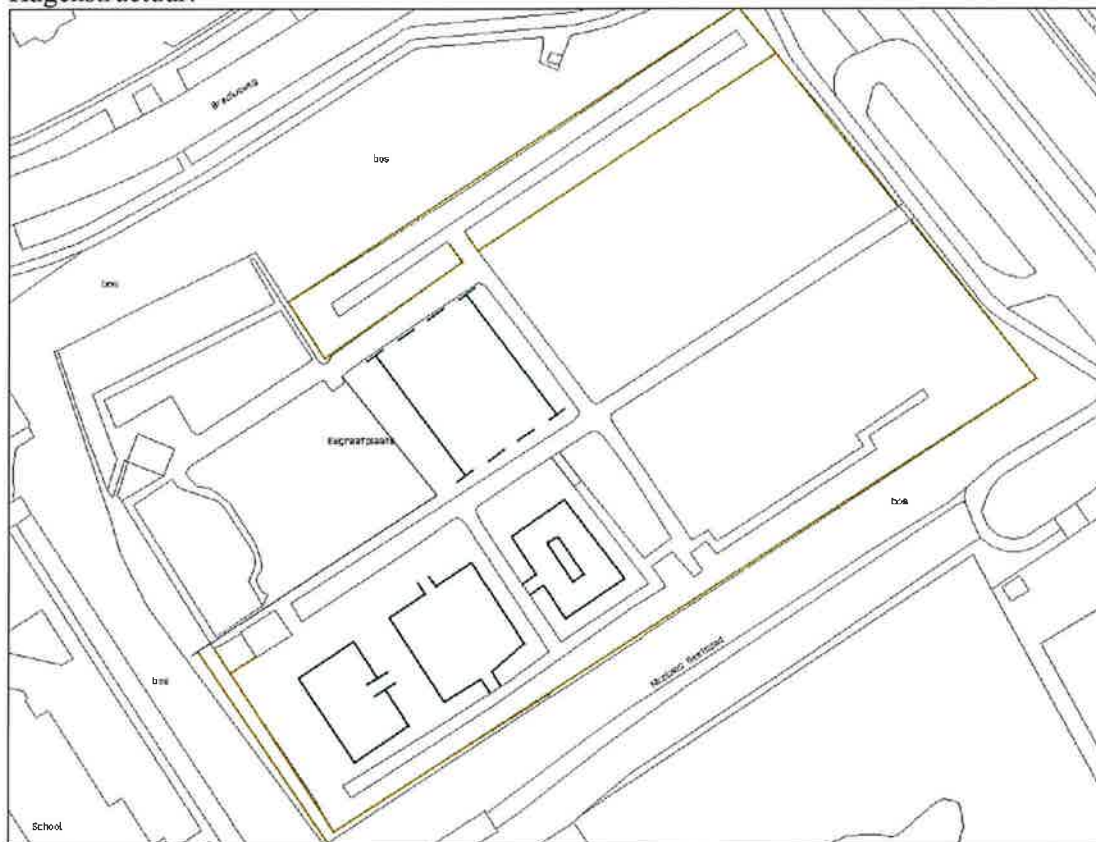
Te verwijderen Larixen in de hoofdlaan:

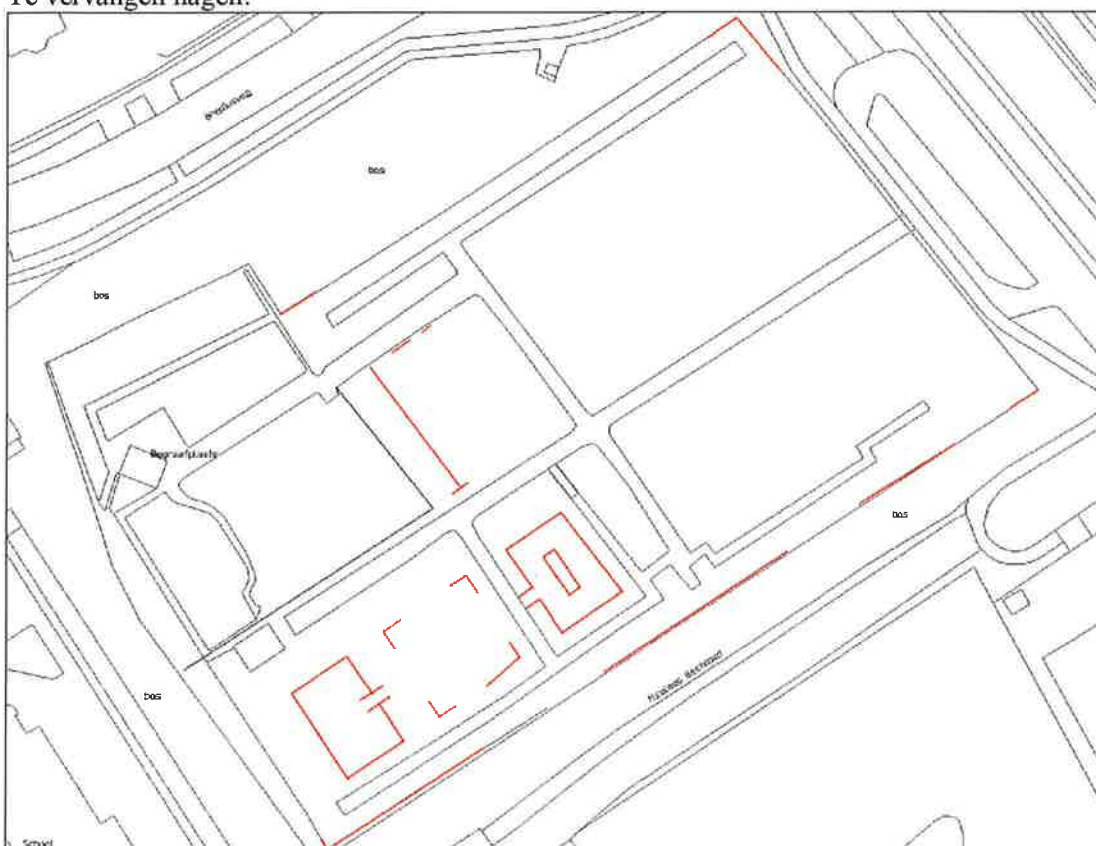
Aan te brengen klimopvakken in de hoofdlaan:

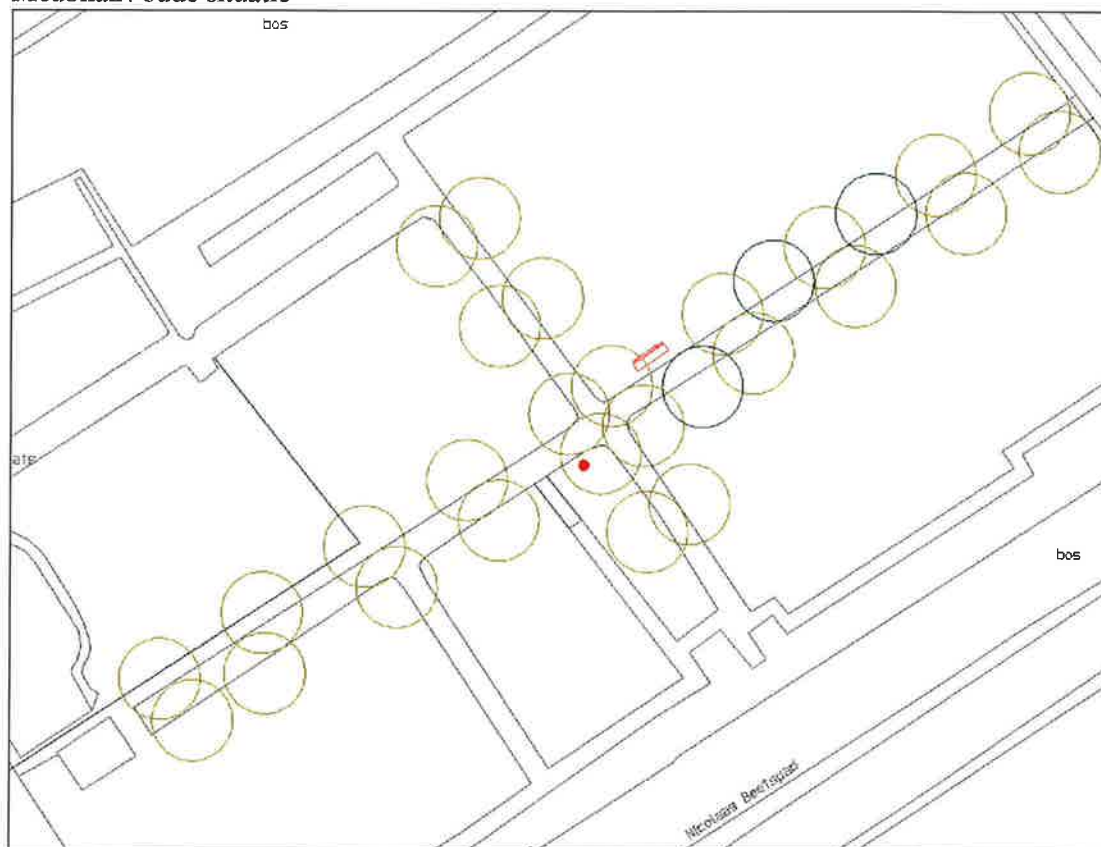
Hagenstructuur:

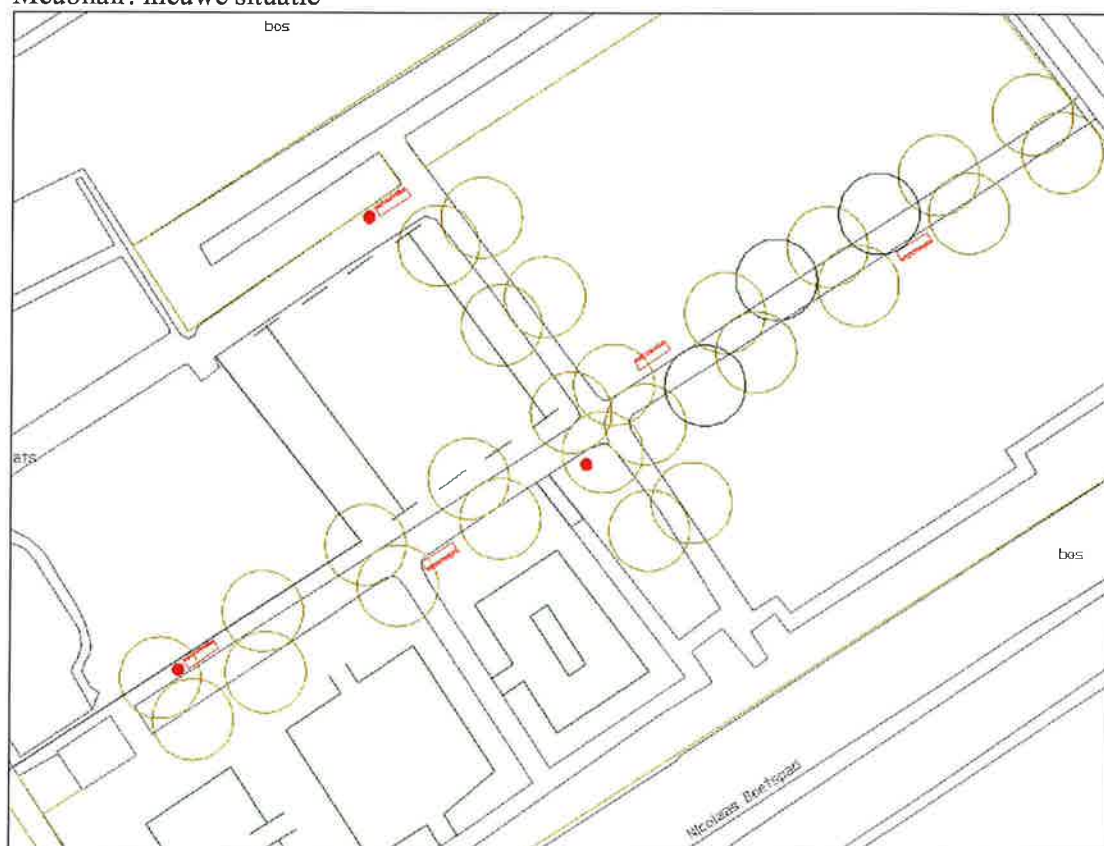
Te vervangen hagen:

Meubilair: oude situatie

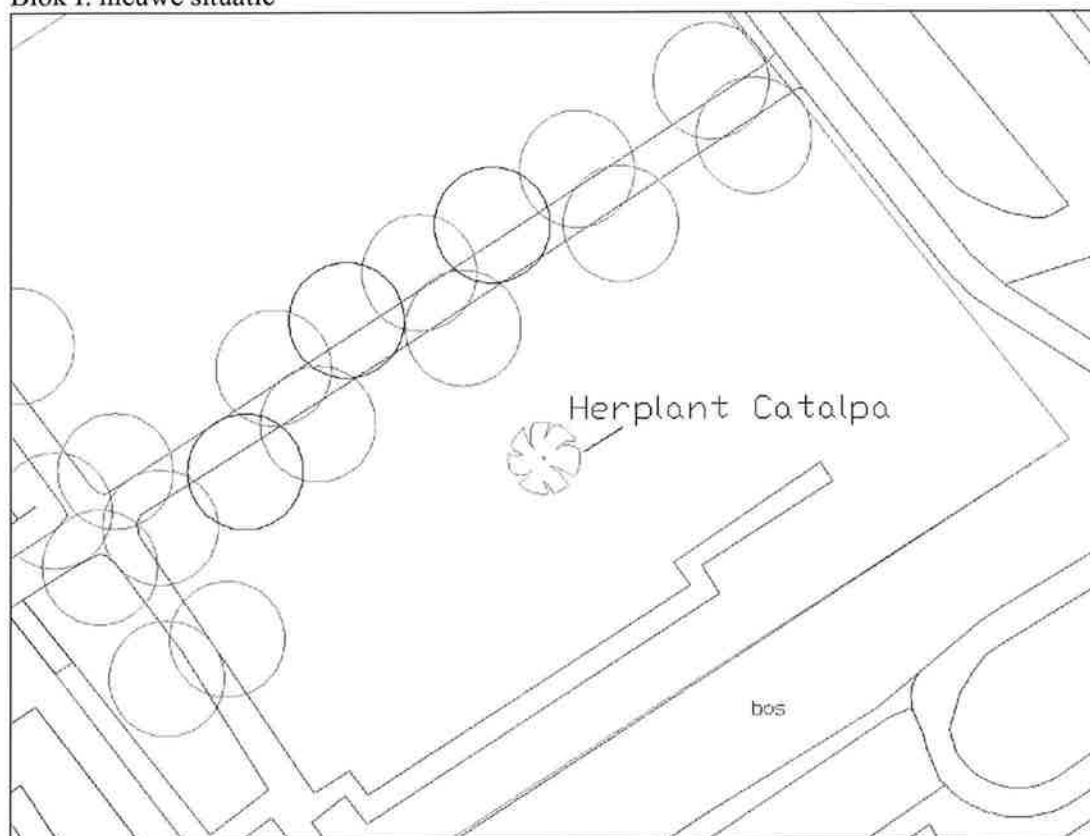

Meubilair: nieuwe situatie

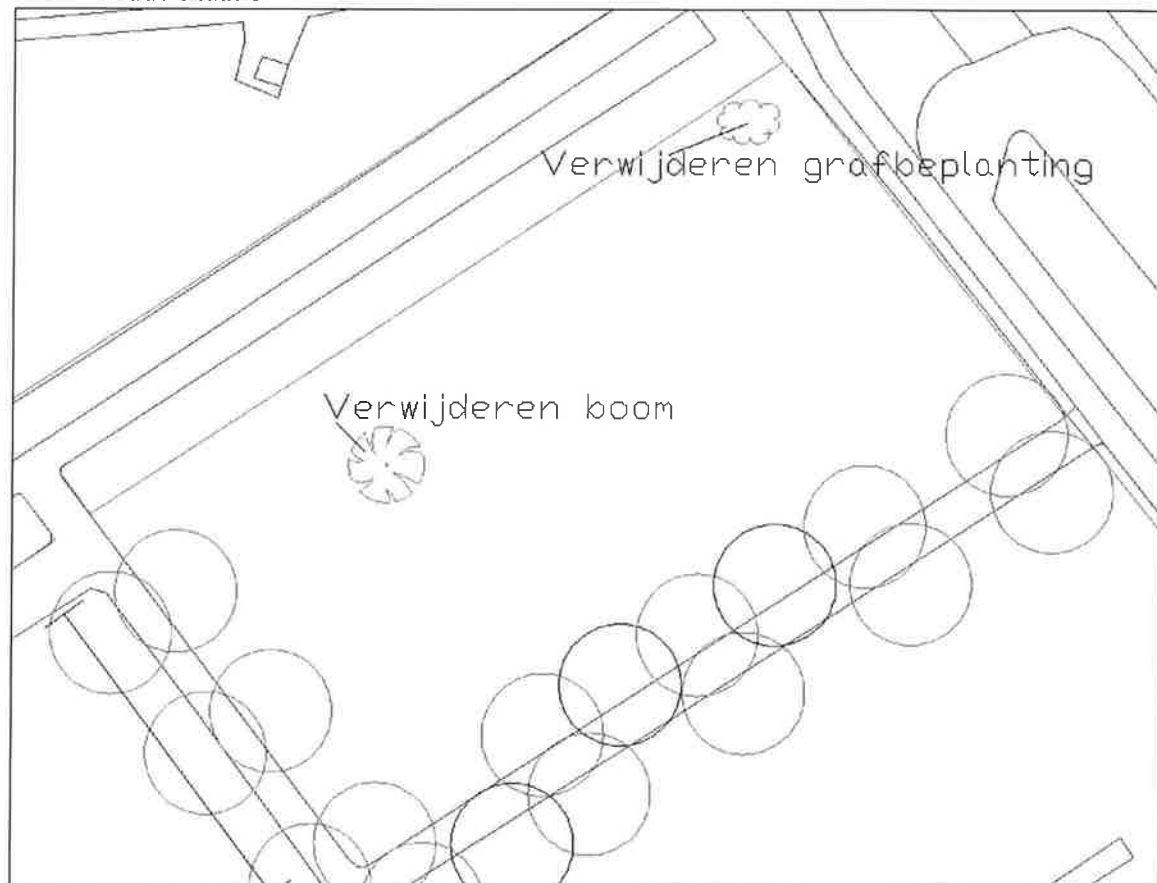

Blok I: nieuwe situatie

Blok II: oude situatie

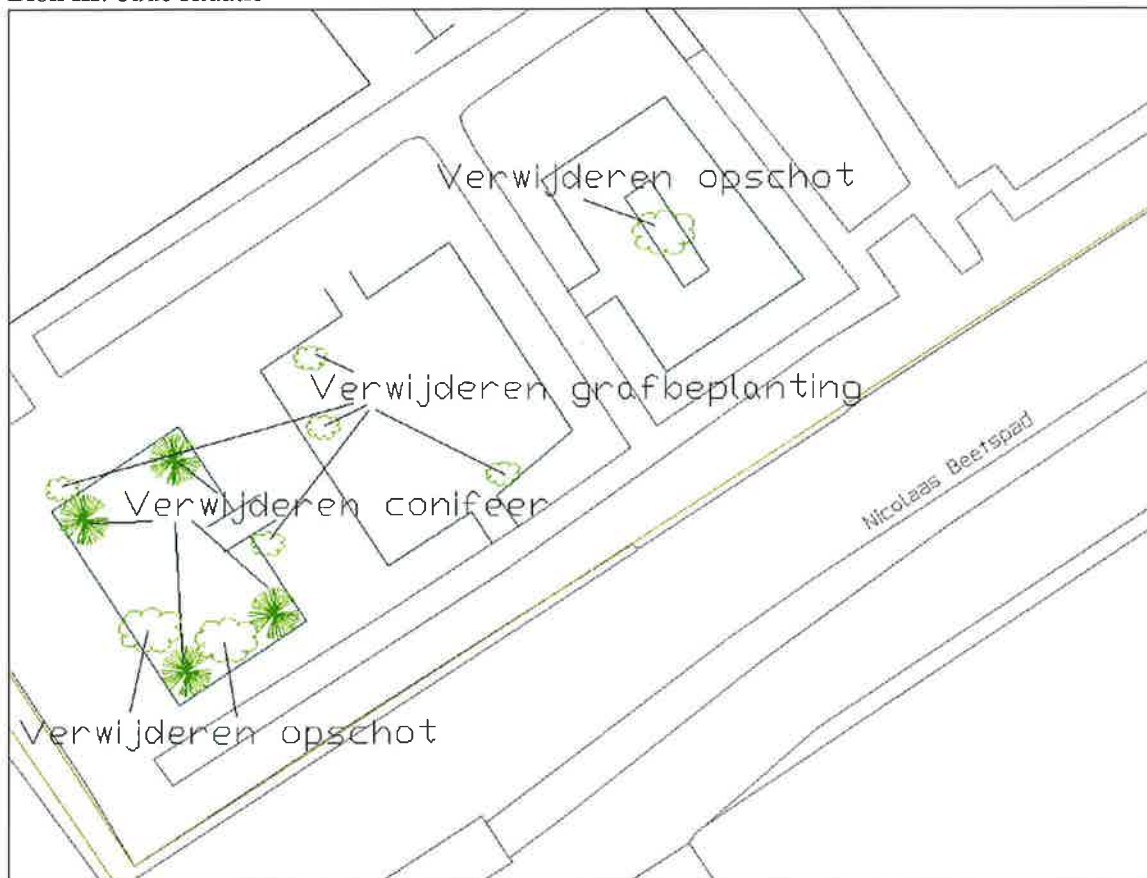

Blok II: nieuwe situatie

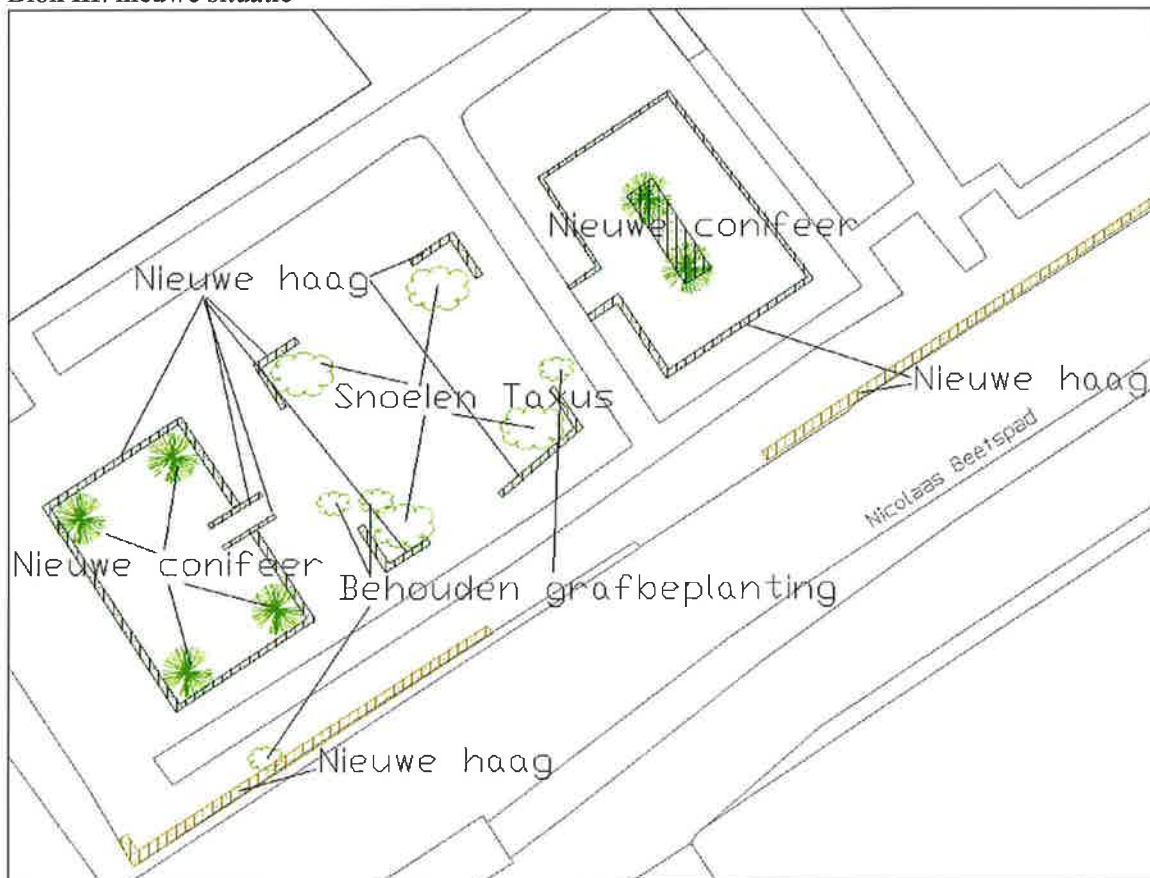

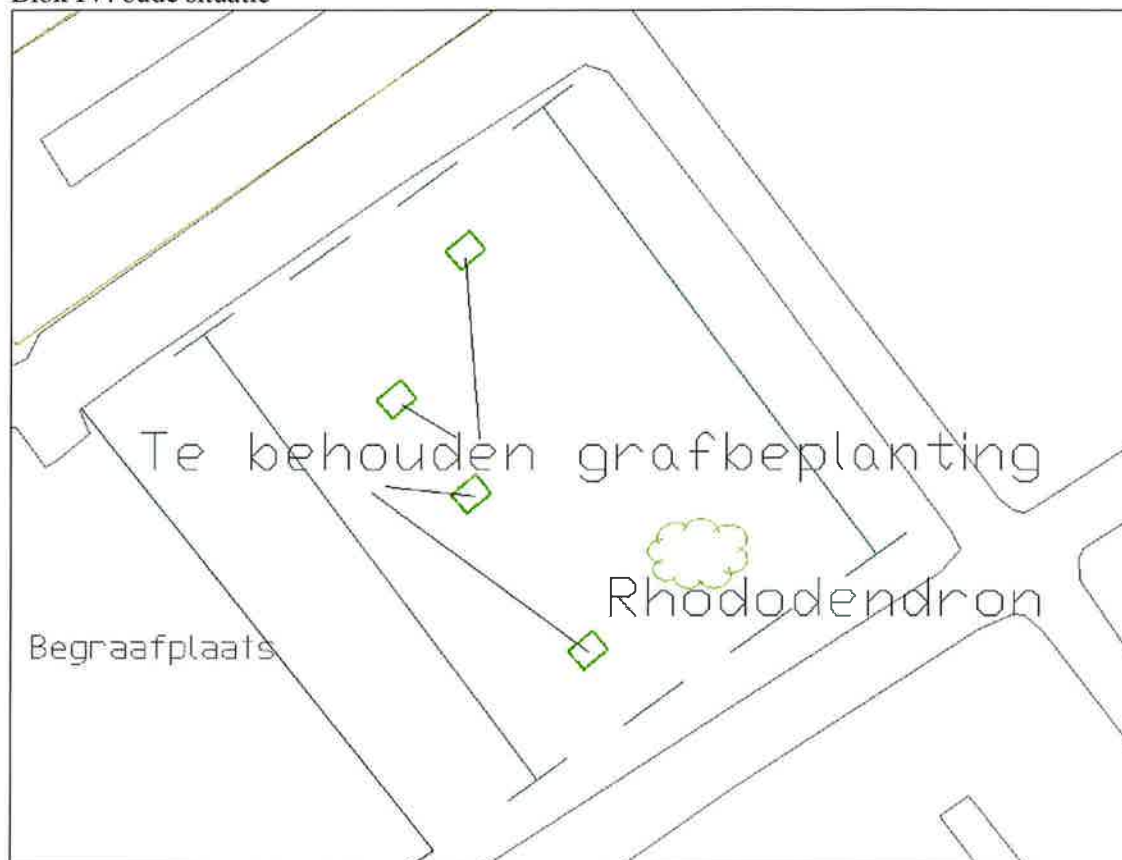
Blok III: oude situatie

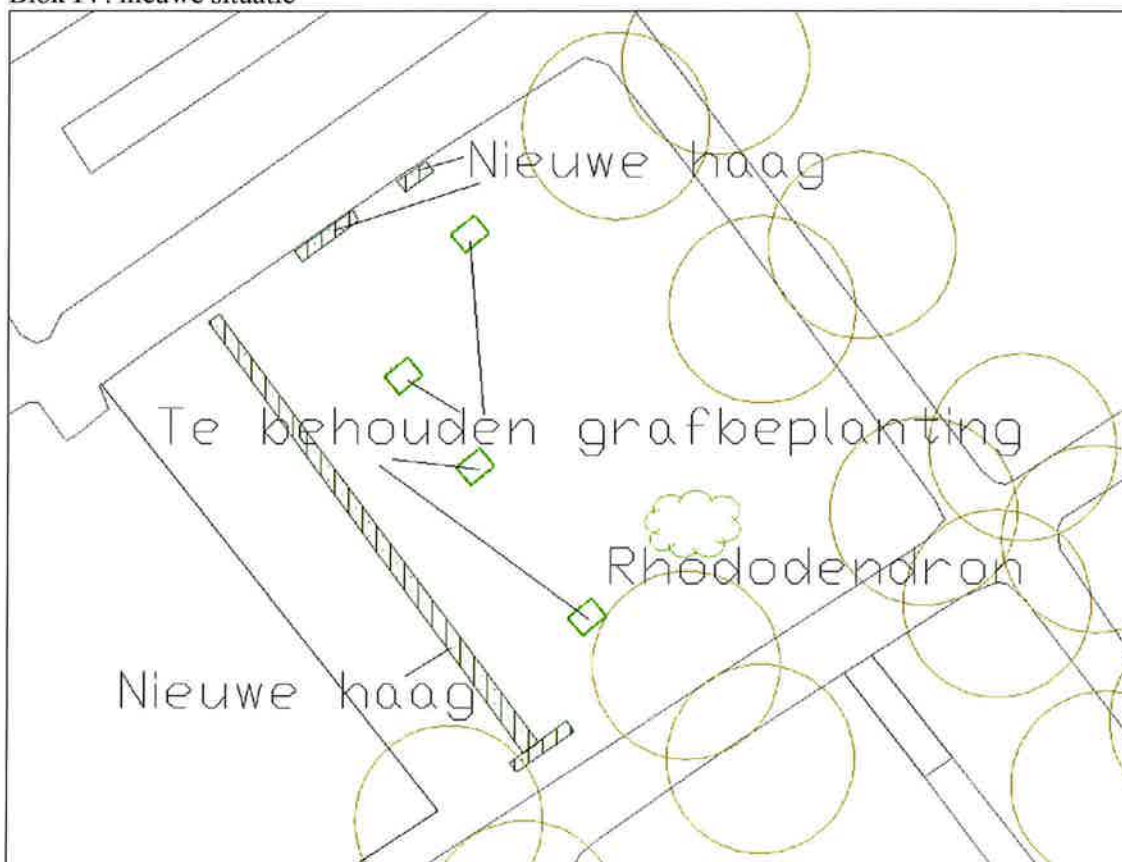
Blok III: nieuwe situatie

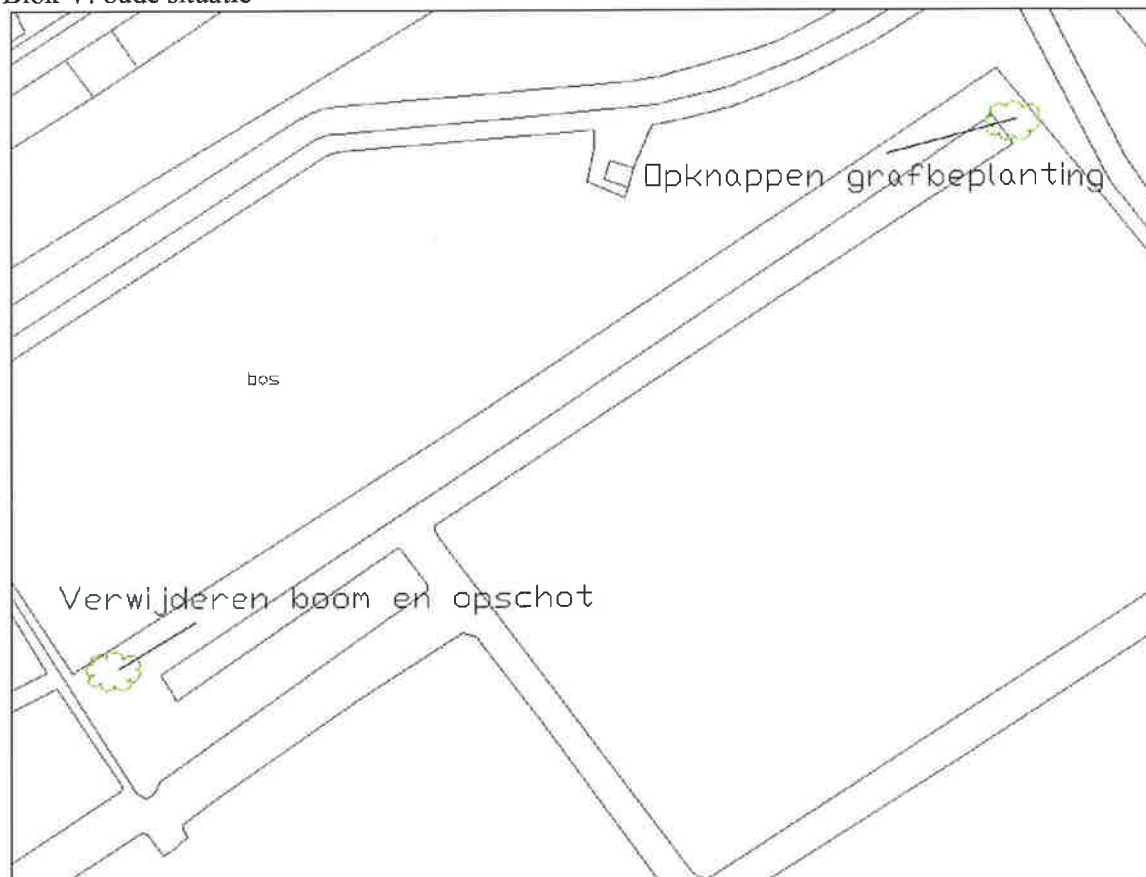
Blok IV: oude situatie

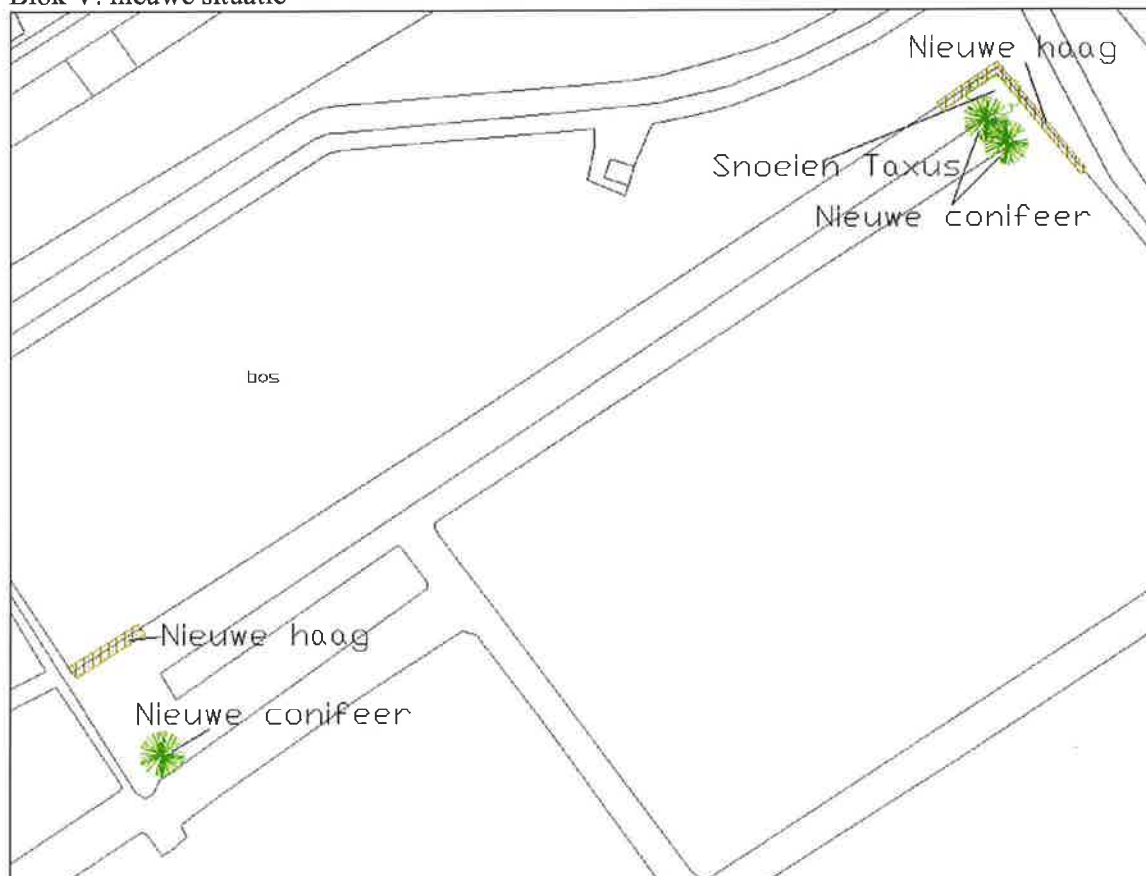
Blok IV: nieuwe situatie

Blok V: oude situatie

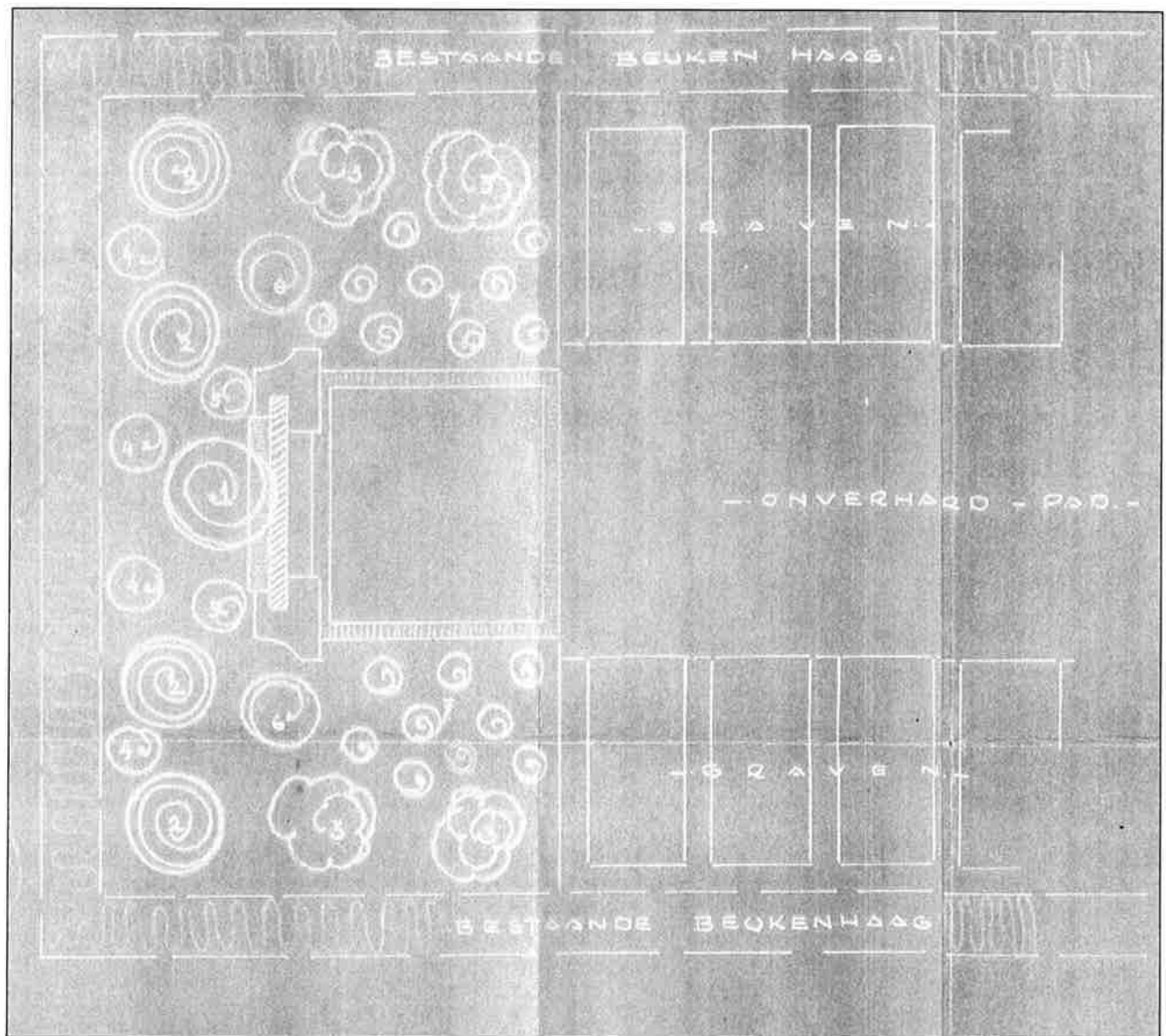
Blok V: nieuwe situatie

BIJLAGE 3: ONTWERPTEKENING GRAFBEPLANTING

Voor zover bekend is alleen van het graf V 67/68 een oorspronkelijke ontwerp-tekening bewaard gebleven. Het ontwerp stamt uit december 1941 en is van T. Tersteeg, zoon van de bekende tuin- en landschapsarchitect D.F. Tersteeg.

VERKLARING.	
1 - 1	CESTACEAE - OXYACANTHA VAR. ALBA - PENDULA
2 - 4	CHAMAECYPARIS - LAWSONIANA INTERMIXTA -
3 - 4	SYRINGA REFLEXA -
4 - 4	ZILVERBONTE LIGUSTRUM
5 - 2	GEWONE GROENE LIGUSTRUM
6 - 2	BLAUWE HOEDENSIA
7 - 18	POTENTILLA VEITCHII -
2 STAM EIKEN ZULLEN VERDUNEN.	

